

דעת תורה בנושאי ארץ הקודש ת"ו
דרישת ציון על טהרת הקודש

הקדושת ציון

תוכן הענינים

- ב הגאון מפולטבה זצ"ל
- ג דבר העורך
- ה צורת עם ישראל בארצו
- יא הזכות לקנות דירה בארץ ישראל
- טו קידוש השם - מהותו וגדריו
- יד שם יעבדוני כל בית ישראל
- כג עיונים בדרכי העבודה
- כו דעת החת"ס על אר"י בתקופתנו [ג]
- כא הלכה העיקרי מטיסת אל-על

הגאון מפולטבה רבי יצחק אייזיק קרסילטשיקוב זצ"ל מח"ס 'תבונה' על הרמב"ם, ופרוש 'תולדות יצחק' על הירושלמי

נפלוטה מפי שאלה-תמיהה - איך הגיע גאון ליטאי כמותו לכך שימסור שנות-חיים מרובות על הירושלמי.

כששמע את דברי החלו עיניו לזלוג דמעות.

וכשנרגע קצת השיב לי על שאלתי. מחמת חולשתו, וסערת רוחו העצומה, שאף בקושי עצרה, דיבר לאט, במשפטים קטועים ובהפסקות, וכה אמר:

"כל ימי נשאתי נפשי לארצנו הקדושה... לירושלים עיה"ק... משרוש לבנו וחמדת נפשנו... שנים רבות נשאתי התקוה שאזכה להגיע לירושלים עיה"ק... בראותי שתקותי נכזבת... הדרכים חסומות... השערים נעולים... השנים חולפות ביעף... נטלתי את הירושלמי, ובו השקעתי

את כל כיופי לארצנו ועירנו הקדושים... התחלתי את חיבורי על ירושלמי מסכת שביעית שכתבתי בשנת תשי"ב... היא שנת השמיטה... ואמרת לבכי - יהי רצון כאילו..."

לא אוכל מלהימנע מלתת פרסום לדברים הנרגשים והמרגשים, ששמעתי מפי המחבר הגאון מפולטבה זצ"ל בפגישתי האחרונה עמו, ביו"ד באייר שנת תשכ"ה, שעות מספר לפני הסתלקותו למתיבתא דרקיעא, והדברים מצלצלים באוזני, כאילו זה עכשיו שמעתיים.^[*]

אחרי שמסר לי את כתב היד 'תבונה' חלק שני, וגילה לי שכתב חיבור גדול ומקיף, המכיל אלפי דפים, על כל התלמוד ירושלמי, הייתי נדהם ונפעם. הן מעצם הדבר שיתכן להתמסר לחדש חידושי תורה וכתיבתם, בהיקף כזה, בתנאים האיומים ללימוד התורה השוררים ברוסיה הסובייטית, והן מההתמסרות ללימוד הירושלמי, שהוא חזיון בלתי נפרץ בימינו. ואז

[*] כפי שנאמרו הדברים באוזני הרב צבי ברונשטיין נשיא מכון 'מוצא מאש' במוסקבה בשנת התשכ"ה.
מוכא בפתח כרך מסכת שביעית של תלמוד ירושלמי עם פרוש תולדות יצחק.

יו"ל ע"י אגודת קדושת ציון דרישת ציון על טהרת הקודש

לשאלות בכל ענין, להצטרפות לקבוצת השליחה, ולכל ענין אחר, ניתן לפנות אלינו בדרכים הבאות:

דבר העורך הרב יהודה אפשטיין

בעבורה את נפשם של האזרחים המסכנים בדרום ובכל מקום בו שולטת גישת ההבלגה.

וכנגד גישה 'דתית' זו, מוכרחים להעמיד את גישת התורה האמתית. ועבור זה קמה אגודת 'קדושת ציון' - להעמיד את תורת ה' כחוקת האומה בכל תחומי החיים - בבטחון, ביחסי החוץ, בכלכלה, בחברה, בתרבות, באיכות הסביבה ובכל תחום שניתן להעלות על הדעת. זה הכל אותו מאבק, ולא יתכן שציבור יראי ה' יחריש לנוכח בזיון כפי שמתחולל כעת בדרום מתוך אותה טענה אווילית, כאילו לנו - הציבור החרדי - אין עניין באותם נושאים.

כאשר השלטון יהיה כאן בידי יראי ה', המוסר המערבי המעוות יפנה את מקומו למוסר התורה הקדוש, ויהבא להרגך - השכם להרגו! יהיה לא רק מאמר תלמודי נאה, אלא מדיניות רשמית של הממשלה. מונחים תבוסתנים כמו 'הבלגה', 'הכלה', 'ניהול הסכסוך', 'פשרה' ו'דו-קיום' יפנו את מקומם למונחים תורניים שורשיים - ירושת הארץ, הורשת האויב, נקמה וכיוצא בהם, וכן להתנהלות והלך רוח תורני אמתי ביחס לאויב - 'קרני ראם קרניו בהם עמים ינגח', 'כרע רבץ כארי וכלביא מי יקמו', 'אשכח חצי מדם וחרבי תאכל בשר' - פסוקים אינספור ומושגים תורניים רבים, הזרים כליכך לרוחו התבוסתנית של הצבא הנוכחי, ואשר ילמדו בבתי החינוך של המדינה היהודית האמתית ויושמו בבוא היום בשדה הקרב.

החודש עלה שוב המצב הבטחוני לכותרות, הן בדרום הארץ והן בצפונה, כאשר למול המציאות, בה אויבינו מנסים בכל דרך אפשרית להכחידנו מעל פני האדמה היל"ת, ראשי המדינה עסוקים ביחסי ציבור חסרי כל תועלת מתוך מטרה להפגין כלפי דעת הקהל את דאגתם, כביכול, לבטחון האזרחים. אותה מדיניות אומללה של הבלגה, המנוגדת לחלוטין לדעת התורה - אותה מדיניות שנקטו בה ראשי הישוב עוד בטרם קום המדינה לנוכח הטרור הערבי שהשתולל כבר אז - אותה מדיניות ממשכיה להוביל אותנו לאסונות גם כיום. בדרום מקבלים הפסקת אש מבישה אחר מטח של חמש מאות טילים על ערי ישראל, בעוד שבצפון מתפארים בגילוי מנהרות וחסימתן במקום להנחית מכת מחץ על האויב, אשר בעקבותיה לא יחשוב יותר

מי שחושב שאותה תפיסה תבוסתנית נובעת מהשקפה פוליטית, בטחונית, צבאית וכדומה - אינו אלא טועה. זוהי תפיסה דתית! מדובר באנשים אדוקים מאד בדתם, אנשים מאמינים ביותר. הם מאמינים בכל לבם ובכל נפשם, שה' אינו קיים! ושגם אם הוא קיים, הוא בודאי אינו קשור אלינו בדרך כלשהי

על כריית מנהרות או על כל פעילות אחרת נגד ישראל. אף שמו של הצבא - צבא הגנה לישראל - מעיד על הלך המחשבה השולט בו, ולפיו עלינו תמיד להגדר, לא ליוזם, להגן, לא לתקוף, להשתדל להמנע מתבוסה, אך לעולם לא לנצח.

אולם מי שחושב שאותה תפיסה תבוסתנית נובעת מהשקפה פוליטית, בטחונית, צבאית וכדומה - אינו אלא טועה. זוהי תפיסה דתית! מדובר באנשים אדוקים מאד בדתם, אנשים מאמינים ביותר. הם מאמינים בכל לבם ובכל נפשם, שה' אינו קיים! ושגם אם הוא קיים, הוא בודאי אינו קשור אלינו בדרך כלשהי. ועל האמונה הזו הם מוכנים למסור את נפשם, והם כבר מוסרים

ציון' מאמר מאת כותב השורות, ובו התיחסות לפרשת אל-על הידועה, מתוך נסיון להתמקד באותו לקח שאנו רואים כמרכזי, והוא מרכזיותה של ארץ-ישראל בחייהם של יהודים יראי ה' והסלידה הטבעית האמורה להיות נטועה בהם מפני נסיעה לחו"ל והתעסקות בכלל עם כל מה שקשור לחו"ל.

הרב שמואל קרלינסקי בלשונו הציורית מעמיד אותנו על החביבות הרבה שיש לקנית בית בארץ-ישראל, ועד כמה עלינו לייקר נושא חשוב זה, אשר רבים מאתנו מתאמצים רבות בעבורו מבלי להיות מודעים למעלה העצומה שיש בכך.

כמו הכלל, גם היחיד מצווה להלחם בכל המפריעים מדרך עבודתו ולסלקם מעל פניו, והרב אליהו ברים מלמד אותנו מדי חודש בחודשו כיצד לעשות זאת בכדי שנוכל ללכת בדרך הסלולה שהועידה לנו תורה. החודש הוא מתעכב יותר על עבודתו של כל פרט בבחינת ידיעתו את עצמו ואת תכליתו בחיים, הבנת נשמתו הפנימית והיעוד שאותו בא למלא.

בעלון זה רצוננו לייסוד מדור חדש בשם 'הצעה לסדר', ובו יתקיים דיון בכל פעם על אחד היסודות של אגודת 'קדושת ציון'. הרב בצלאל גנו פותח את המדור באמצעות דיון מרתק אודות הצורה הראויה שתיראה החברה כאשר השלטון כאן יהיה בידי נאמני הברית, וציבור הקוראים מוזמן להגיב לדבריו. נשתדל לפרסם את התגובות הראויות – בין אם הן מסכימות עם תוכן המאמר ובין אם הן חלוקות עליו – עד כמה שבאפשרותנו במגבלות המקום שבעלון.

ואחרון חביב – לרגל צום י' בטבת החל בחודש זה, מבאר בפנינו הרב מנשה בן-יוסף את מהותו של חטא שנאת חנם שבגלל חרב הבית בשניה, ואת ההשלכות הנוראות של חטא זה עד

אחד מאותם מושגים שאכן יונקים מבית המדרש הוא המושג הנעלה של 'קידוש השם'. אולם גם מושג זה עבר במשך הגלות תהליך של שיבוש רעיוני, והרב אליהו רבינוביץ' במאמרו המאלף בא להעמיד דברים על מכונם הראוי, להגדיר שוב על-פי תורתנו שבכתב ושבעל-פה מהו באמת קידוש ה' ומהו חילולו, כאשר תוך כך נלמדים לקחים עצומים ביחס למאורעות ימינו.

הרב חיים פרידמן מראה גם בחודש זה כיצד הייתה עליית תלמידי החתם סופר המשך ישיר מבחינה רעיונית לעליית תלמידי הגר"א ותלמידי הבעש"ט שקדמו להם. כל מי שמתמצא ולו במעט בפרטי התקופה יודע היטב, כי אותם גיבורי רוח הגיעו לכאן על-מנת להפריח את השממה ולכונן את מלכות התורה, ולא רק על-מנת להקבר בהר הזיתים. רואים בתולדות תלמידי החתם סופר את הדגש המושם על בנין ירושלים, וכן על חשיבותה של עבודת האדמה בארץ הקודש. אין צורך לומר, שהכל נעשה על טהרת הקודש תוך דקדוק מירבי במצוות התלויות בארץ.

גם בדורות האחרונים ממש המשיכה לבעור אהבת הארץ בלבם של גדולי התורה ברחבי העולם כולו, ובמדור 'דעת תורה' אנו מביאים החודש משפטים מרטיטים שנאמרו בשעותיו האחרונות עלי חלד של הגאון מפולטבה, רבי יצחק אייזיק קרסילשצ'יקוב, מאחרוני גאוני רוסיה, אשר במסירות נפש וביגיעה שלמעלה מכח אנוש כתב תחת שלטון הרשע האדום פרוש נרחב ומעמיק על התלמוד הירושלמי. באותם ימי חושך ואפלה מאחורי מסך הברזל, ביטא בכך את כמיהתו לארץ הקדושה ואת דבקותו בתורת הנצח.

בהקשר לאותה כמיהה לארץ ישראל וחובתנו להמשיך ולדבוק בה, מופיע במדור 'דעת

וכנגד גישה 'דתית' זו, מוכרחים להעמיד את גישת התורה האמתית. ועבור זה קמה אגודת 'קדושת ציון' – להעמיד את תורת ה' כחוקת האומה בכל תחומי החיים – בבטחון, ביחסי החוץ, בכלכלה, בחברה, בתרבות, באיכות הסביבה ובכל תחום שניתן להעלות על הדעת. זה הכל אותנו מאבק, ולא יתכן שציבור יראי ה' יחריש לנוכח בזיון כפי שמתחולל כעת בדרום מתוך אותה טענה אווילית, כאילו לנו – הציבור החרדי – אין עניין באותם נושאים

צורת עם ישראל בארצו

הרב בצלאל גנז

כהנים בעבודתם, ולווים בשירם ובזמרים, ישראל בנויהם, וכל ישראל נוהים אחר ה' תורתו ומצוותיו?

האם הקב"ה מצפה מעמו, שהעם רובו ככולו ישב בכוללים מדן ועד באר שבע עוסקים בלימוד התורה"ק, וכל סדר החיים הגשמיים של פרנסה וביטחון ורפואה יתקיים באופן של "ועמדו זרים ורעו צאנכם ובני ניכר איכריכם וכורמיכם", וכמו שהיה במדבר כשישבו כולם בכולל גדול, כשהעננים סוככים סביבם כהגנה ובטחון מאומות העולם ומכל פגעי מזג האוויר, מסערות וסופות, מנחש שרף ועקרב חום וקור גשמיים ורוחניים, כאשר אין עיסוק בפרנסה, המן יורד בכל יום, הבאר עולה ומשקה, הבגדים גדלים עליהם כהדין חומט, הנעלים אינן בלות, ומעל הכל עומד העיסוק בלימוד התורה בלבד ושמיעת שיעור כללי מדי יום מגדול ראשי הישיבה אשר מעולם משה רבנו ע"ה, ושיחות מוסר מגדול המשגיחים אהרן הכהן. זו אפשרות אחת.

האפשרות השניה היא כפי שנאמר - "כי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל", וכלשון חז"ל במ"ד (ויקרא כב ט) - "כך כשהיו ישראל במדבר מ' שנה, היה המן יורד והבאר עולה להן והשלו

אחד העקרונות של אגודת 'קדושת ציון', כפי שהובאו בעבר בעלון^[*], הוא ש"עלינו להתקדם למצב בו הארץ הנמצאת כבר בידי עם ישראל תונהג ע"פ תורה"ק, ושיראי ה' הנאמנים יתנו את דרכה וזה הישוב א"י היותר גדול. שכל הארץ לגבולותיה סביב תהיה בידי מדינה המונהגת ע"פ התורה הקדושה וכו'. ההתקדמות שאנו החרדים לדבר ה' בפועל היא כאשר נעסוק בתורה"ק בצורה מודעת, שעם תורה זו אנו צריכים לנהל כאן את החיים כולם ואת העם כולו. וממילא נתייחס בלימודינו לכל השאלות העולות מהשטח וכו' ונשיב עליהן תשובות תורניות. ועי"ז אט אט תהיה לנו מערכת שלימה של חוקה ע"פ תורה"ק שאותה נשאף ליישם על אדמת הקדש".

לאור עקרונות אלו, לענ"ד לא נוכל להימנע מלדון בשאלה מרכזית מאד כדלהלן -

מדי צורתו האידיאלית של כלל-ישראל בארץ-ישראל בזמנים כתיקונם, כשהעם יושב בציון איש תחת גפנו ותחת תאנתו, ביהמ"ק נישא בראש הרים,

[*] גליון י"ג - אלול התשע"ו.

המשך דבר העורך

עם ירידת הגליון לדפוס, נתבשרנו על רציחתם של יהודים נוספים בידי בני עוולה, מה שמצטרף לתופעה הולכת ומדאיגה בשבועות האחרונים. אנו מאחלים רפואה שלמה לפצועים, ותפילתנו ותקוותנו, שהאומה תתעשת ותביץ את יעודה, תנקום את דם הנרצחים, ותעשה כל מה שצריך על-מנת שלא נדע עוד שוד ושבר בגבולנו.

בברכת חודש טוב ומבורך, העורך

ימינו אנו. מרן החפץ חיים פותח את ספרו באמר, כי חטא זה הוא שהחריב את היכלנו והוא שמונע מבעדנו עד ימינו אנו מלשוב ולבנותו. ברמת הפרט, התבטא הדבר באיסור לשון הרע, עליו נסוב ספרו של החפץ חיים. במאמר שלפנינו, לעומת זאת, מתבונן הרב בן-יוסף במשמעותו של חטא שנאת חנם ברמת הכלל, ברמת האומה. כמו תמיד, דבריו מגובים בפסוקים מפורשים מהמקרא ובדברי רבותינו המאירים.

אם עקרונית הנהגת ארץ-ישראל שונה מהנהגת המדבר - דע, כי בניגוד לצורת חשיבתם של האנשים השטחיים, אשר אינם רואים אלא את מה שעל פני השטח, החכמים המעמיקים מייחסים חשיבות גדולה לשורשי הדברים גם לפני שהם מתבטאים בפועל, ומלבד זאת - אחר שראינו תמורות אדירות שהתחוללו באומה ובארץ במאתיים השנים האחרונות - אנחנו יותר ממצפים לכינונה הקרוב של ממלכת התורה כאן בארץ, בה תשרור חברה תורנית כרוצן ה', אשר תאפשר את ההנהגה הרצויה, ועל-כן שומה עלינו לברר מהי.

לפתיחת דיון זה אעתיק מדבריו של הגאון רבי עקיבא יוסף שלזינגר זצ"ל מספרו על התנא רבי אליהו פ"א (הוצ'ו זצריו בספר 'אם הצנים שמחה' עמ' 132 בהוצ'ה החדשה) על הפסוק "לשמור את דרך עץ החיים", וז"ל: "לשמור את דרך", זו דרך ארץ. 'עץ החיים', מלמד שדרך ארץ קדמה לעץ החיים. ואין 'עץ החיים' אלא תורה, שנאמר 'עץ חיים היא למחזיקים בה'. וצריך ביאור איזהו ד"א מכוון בה? ולפי המבואר בילקוט (צ"ק רמ"ח תפס"ה) "ונגרשנו מן הארץ" - זו ארץ ישראל (כלומר המילה 'ארץ' מתייחסת לא"י). אפשר לומר דקמ"ל לאפוקי מן דעת מרגלים אשר מאסו הארץ ואמרו תורה מוקדם לארץ ישראל. על כן בקשו שלא ליכנס לא"י כי אם להיות נשאר במדבר ללמוד תורה מפי משה רבינו ע"ה, שלא נתנה תורה אלא לאוכלי המן. על כן בא לומר לנו כי ד"א - זה הדרך המביא לארץ - הוא מוקדם לתורה. כמו שכתוב בספרי (ר"א פ"א פ"ב, על פסוק יב פסוק טו) - "ישיבת א"י שקולה כנגד כל המצוות שבתורה".

הרי לפנינו, שאין כל חדש תחת השמש, והדיון שהצבנו לעיל כבר היה לעולמים ונעזר בין משה רבינו ע"ה למרגלים.

מצוי להן וענני כבוד מקיפות אותן ועמוד ענן מסיע לפניהן. כיון שנכנסו ישראל לארץ, אמר להם משה - כל אחד ואחד מכם יטעון מכושיה ויפוק ויצה לו וצביכין". הרי מבואר במדרש, שכל אחד ועובד את אדמתו אמונה ומתפרנס מיגיע כפוי לכדי חייו הנצרכים, וכמאמר חז"ל -

"אמונות - זה סדר זרעים, שמאמין בחיי העולמים וזורע", ושאר הזמן עוסק בתורה. והרי זוהי בדיוק עבודת א"י, שיהיו בה עם וממלכה שמנהלת את כל סדריה המדיניים, הבטחוניים, הכלכליים, הרפואיים, העירוניים וכו' ע"פ תורה"ק כהבטחת הנביאים על זמן הגאולה - "עוד תטעי כרמים בערי שומרון נטעו נוטעים וחיללו" (ירמיה לא ד), "והארץ הנשמה תעבד תחת אשר היתה שממה לעיני כל עובר" (יחזקאל יב ג), "ובנו בתים וישבו ונטעו כרמים ואכלו פרים" (ישעיה ס"ב כ"א), ועוד רבים. [נאין צורך לציין, כי אין הכוונה דווקא לחקלאות בלבד, אלא מדובר על סדר חיים נורמליים של עם בארצו כפי שנביא לקמן משם החת"ס].

ואדגיש כבר בשלב זה, שאין כוונתי כלל לדון מהי הדרך הנכונה בהנהגה היום בזמננו, כשסדר החיים אינו תקין ועם ישראל עדיין רחוק ממצבו הראוי, והרחוב והסביבה אינם מאפשרים חיים אידיאליים מלאים ושלמים של תורה!

ישנם רבים וטובים הנמנעים מלדון בשאלה הנ"ל, אם מתוך חשש שמא מישהו יתרגם זאת להלכה למעשה בזמננו, שכאמור עדיין אינו מאפשר הנהגה כזו, או מחמת גישה שאכן צורתו האידיאלית של עם ישראל היא אכן כפי שהייתה במדבר, וכל הנהגה אחרת היא שגויה ע"פ תורה. ואם תשאל, במאמר מוסגר, למאי נפק"מ, הרי בין כך ובין כך המסקנה למעשה כיום היא דומה, וכפי שכתבתי לעיל, שלא ניתן לערוך שינוי גם

והשאלה עולה ומתפרצת מאיליה, אילו שני צדדים יש כאן? מה יערוך לעומת דביקות כה גדולה בשכינה כמצב הרוחני במדבר? מה לנו להכנס לארץ ישראל, להתחיל לחרוש ולזרוע, לבנות בתים ולראוב לבגדים לצפות לגשם ולהיעדר מפני האויבים, ותורה מה תהא עליה?

וישאל השואל [המרגל] - מה לי ולצהר זן, מדוע עלי להכניס עצמי למהלך ולנסיון כזה, וכי לא עדיף להשאיר ספון בין ענני הכבוד של עיסוק רוחני בתורה, ולא לעסוק בעיניני מעשה גשמיים ולא ארז ממדרגתי הרוחנית?

אבה לסלוח על זה, וזאת בשונה מחטא העגל, והנזק היה לדורות, שזה גרם לחורבן ביהמ"ק ולגלות כעדות חז"ל, וכנאמר בתהילים - "וישא ידו להם להפיל זרעם בגויים ולזרותם בארצות" (פיון רמב"ן על צמדבר י"ד ט"ו).

וכאן הבן שואל - על מה חרי האף הגדול הזה ומה הקצף הגדול, הרי כוונתם הייתה לכאורה טובה ונכונה?

אלא ברור, שטעותם הייתה בשורש מטרת ותכלית בריאת העולם ונתינת התורה. מטרת הבריאה ונתינת התורה הייתה שיהיה עם שלם בגופות גשמיים בעולם גשמי ובארץ גשמית עסוק בפרטי מעשה גשמיים - בדומם [המצוות התלויות במים, באש, בעפר ובמתכות], בצומח [תרומ"מ, מנחת ונסכים, סוכה, ארבעה מינים וכו'], בחי' [קרבנות, שחיטה, טריפות, איסורי אכילה, תפילין, שופר וכו' ובחור"מ וכו'], והעיקר בקיום בפועל ממש ולא רק בלימוד הלכתי תיאורטי על אף

חשיבותו הגדולה.

ואת"ל, הוויכוח הנ"ל התקיים עוד לפני המרגלים בין משה רבינו למלאכים. כשעלה למרום לקבל את התורה, טענו המלאכים - "מה לילוד אשה בינינו תנה הוודך על השמים". המלאכים טענו שאצלם לכאורה יש יותר גילוי אהות, שהרי הם רוחניים יותר וקרובי המעלה ליוצרים, אבל התשובה של משה רבינו הייתה שאדרבה, הם אינם יכולים לקיים את התורה עם הפרטים הגשמיים, ולכן לא תתקיים כוונת הבריאה בהם.

והשאלה עולה ומתפרצת מאילה, אילו שני צדדים יש כאן? מה יערוך לעומת דביקות כה גדולה בשכינה כמצב הרוחני במדבר? מה לנו להכנס לארץ ישראל, להתחיל לחרוש ולזרוע, לבנות בתים ולדאוג לבגדים לצפות לגשם ולהיערך מפני האויבים, ותורה מה תהא עליה? והרי התורה עצמה מעידה (פרשת טק - דברים ח) - "כי ה"א מביאך אל ארץ טובה... השמר לך פן תשכח את ה"א... פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת. ובקרך וצאנך ירביין וכסף וזהב ירבה לך וכל אשר לך ירבה. ורם לבבך ושכחת את ה"א... ואמרת בלבבך כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה..."

וישאל השואל [המרגל] - מה לי ולצרה זו, מדוע עלי להכניס עצמי למהלך ולנסיון כזה, וכי לא עדיף להשאר ספון בין ענני הכבוד של עיסוק רוחני בתורה, ולא לעסוק בעיניני מעשה גשמיים ולא ארד ממדרגתי הרוחנית?

ובדרך אגב ראוי לציין, כי אכן רע"י שלזינגר זצ"ל שם בפירושו על התנ"כ"א אומר, שזו בדיוק הייתה גם טענת אומות העולם שלא רצו לקבל את התורה כששמעו שכתוב בה 'לא תרצח', 'לא תנאף', 'לא תגנוב', אמרו שאינם יכולים לעמוד בזה, ומוטב לא להכנס לעניין ולקבל אחריות על דבר שאי אפשר לעמוד בו [!].

אבל מאידך, הרי מצינו שטעותם של המרגלים הייתה חמורה באופן כה קיצוני, עד שהקב"ה לא

חדש מבית 'קדושת ציון'
קו טלפוני, בו מושמע דבר האגודה על ענייני השעה

שימו לב - הקו עובר שדרוג ממש בימים אלו, עקבו אחריו!

מספר הקו 079-5401616

וכי אוציא את בני ממצרים" (ג יג), שהשאלה הראשונה - "מי אנכי כי אלך אל פרעה" - היה ענינה 'מי אני שפל אנשים ופרעה מלך גדול, והשאלה השנייה "וכי אוציא את בני ממצרים" היה ענינה שלא ישמעו לי לעלות לא"י אל ארץ עמים גדולים ועצומים מהם, שהייתה מלחמת העמים ההם קשה עליהם מתחיל ועד סוף - עיי"ש בדבריך].

וכן בפרשת ואתחנן שבחומש דברים בשאלת הבן החכם, עונים לו - "ואותנו הוציא משם למען הביא אותנו לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו" (ו כו).

גם בסוף התורה, משה נפרד בברכתו מעם ישראל בברכות על סדר החיים בא"י, המתיחסות לקיום מדינה על כל סדריה. יוסף מקבל ברכות של שפע כלכלי - "ממגד שמים מטל... וממגד תבואות שמש...", וזולון מקבל

ברכות של יצוא ויבוא ותיירות של קידוש ה' (עין רש"י לג יג - "כחול ונעטעטו עד כהו נלך לירושלים ונראה מוכ ויראה של אומה זו וכו' וחס אומרים אין לך אומה כשרה מו ומתגיירין סס"), נפתלי מתברך בדייג, ואשר - ארצו מושכת שמן כמעין. חלק מהשטים מתברכים בגבורה צבאית - ראובן (עין ברמז"ן על דברים לג ו על הפסוק יחי ראובן ואל ימות בשם ים מפרסים), ויהודה (עין ברמז"ן סס לג ז), יוסף, גד (עין רש"י לג כ), שבט דן שנתברכו שינצחו בקרב על כיבוש א"י וגם תמיד ידאגו לביטחונה, ועיין רש"י על הפסוק "ברזל ונחושת מנעליך", שכתב וד"ל: "עכשיו הוא מדבר כנגד כל ישראל שהיו גיבוריהם יושבים בערי הספר ונועלים אותה שלא יוכלו האויבים להכנס בה".

ואם יטען הטוען, שהרי כל דבר יש לו כוונה פנימית, ומדוע נגשם הדברים? אף אנו נענה לו - וודאי שכל דבר יש לו גם כוונה פנימית, אבל אין מקרא יוצא מידי פשוטו, ואדרבה - זהו ענינה והרי כשנתברך שבט לוי, לא אמר לו משה ברמזים, אלא במפורש - "יורו משפטך ליעקב ותורתך לישראל", וכן ליששכר באהלו, אבל שאר השבטים - בתפקידים אחרים נתברכו!

אמנם כבר לימדנו הרמב"ם (סוף הלכות שמיטה ויב"ל, הוהתענות את ספר ורע"ט), שכל אחד יכול לזכות לדרגת

כל אחד מכיר את הרש"י הראשון בתורה בהביאו את דברי רבי יצחק, שתמה מדוע לא התחילה התורה במצווה הראשונה שקבלו ישראל כעם, מ"החדש הזה לכם", ותשובתו - "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים...". לכאורה יש להקשות, מה תשובה היא זאת לסברת המקשן, שלפיו מה חשוב זה המצוות.

וכי רק על-מנת לשתום את פיהם של אומות העולם צריך חומש שלם? בפרשת שמות (ג ה) בהתגלות הראשונה של הקב"ה למשה רבינו ע"ה, נאמר: "ויאמר אנכי אלהי אביך, אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב... ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים... ואת צעקתם שמעתי מפני נוגשיו... וארד להצילו מיד מצרים ולהעלותו מן הארץ ההיא אל ארץ זבת חלב ודבש". לכאורה,

יכול היה הקב"ה להוסיף אחרי המילים "אנכי אלהי אביך" את המילים "שבראתי את העולם", ובוזה היינו יוצאים ידי חובת התשובה לאומות העולם - "כל הארץ שלו היא, וברצונה נטלה מכם ונתנה לנו", ואין עוד צורך בחומש בראשית!?

אלא ברור, שהענין של "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים" אינו רק פרט בתשובה לאומות העולם על מעשה ה'ליסטות' של ישראל, אלא זהו בירור על כל ענינה של ארץ ישראל, שכל ספר בראשית עוסק בו החל מההבטחה לאבות וכריתת הברית על נתינת א"י לזרעם כשהתורה חוזרת על כך שוב ושוב כמה פעמים אצל כל אחד מהאבות ועד לסיום חומש בראשית בברכותיו של יעקב אבינו, שכל עיקר תכונן הוא על סידורם המלא של שבטי ישראל בא"י והסיוע להם בכיבוש א"י (עין בדברי הרמז"ן על ברכות יוסף ונמשך ואפירוס לפני שברך את שאר השבטים), ועד ציוויו של יוסף ששייבו אותו עמהם לארץ אבותיהם בעת פקידה.

גם בתחילת פרשת שמות, עוד לפני הציווי של "החדש הזה לכם", הקב"ה מגדיר את תכלית יציאת מצרים כעליה לא"י (שמות ג ה) - "וארד להצילו מיד מצרים ולהעלותו מן הארץ ההיא אל ארץ טובה ורחבה אל ארץ זבת חלב ודבש...". ועיין ברמב"ן שם על הפסוק "מי אנכי כי אלך אל פרעה,

אבל בחו"ל העיקר מתמקד מכורח המציאות במיוחד בלימוד התורה.

ורא מה שכתב החת"ס בדבריו המפורסמים במס' סוכה לו. על דברי רבי ישמעאל, שאמר 'הנהג בהם מידת ד"א, וז"ל: "רבי ישמעאל נמי לא אמר מקרא 'אספת דגנך' אלא בא"י ורוב ישראל שרויין בה, שהעבודה בקרקע גופא מצווה, משום ישוב א"י ולהוציא פירותיה הקדושים. ועל זה צותה התורה 'אספת דגנך', 'ובועז זורה גורן השעורים הלילה' משום מצווה. ואלו תאמר 'לא אניח תפילין מפני שאני עוסק בתורה', ה"נ לא יאמר 'לא אאסוף דגני מפני עסק התורה'. ואפשר אפילו שאר אומניות שיש בהם ישוב העולם - הכל בכלל מצווה. אבל כשאנו מפורזים בעוה"ר בין אומ"ה וכל שמרבה העולם ישוב מוסיף עבודת ה' חורבן, מודה רבי ישמעאל לרשב"י. ועל זה אנו סומכים על רבי נהוראי בסוף קידושין - 'מוניח אני כל אומניות שבעולם ואיני מלמד בני אלא תורה', והיינו בחו"ל כנ"ל". והן הן דברינו דלעיל.

ואמנם דבר ברור הוא למעיין, שגם לשיטת רשב"י ישנו מינימום הכרחי של התעסקות בחקלאות למנחות ונסכים, גידול בהמות לקרבנות ובניה לצרכי המצוות כבניית ביהמ"ק וסדר עבודתו, כתיבת סת"ם ואפיית מצה וכו' שהרי קיימת חובה לקיים בפועל את כל תרי"ג המצוות. אלא שלשיטתו, מעבר למינימום ההכרחי לקיום חיוב המצוות, יש להשקיע את כל האנרגיה בלימוד התורה ולא לדאוג לפרנסה. כמובן, שזאת בניגוד למרגלים, שרצו להפקיע את כל קיום המצוות בפועל, ולא רק את אלו השייכות לא"י כמו מצוות התלויות בקרקע ומה ששייך לביהמ"ק, אלא גם את כל המצוות, שהרי כל עניינן של המצוות מתקיים דווקא בא"י, והם רצו להתעסק רק בשרשן הרוחני והתיאורטי של המצוות, מעין מה שיש בגלות כשלומדים רק את הלכות הקרבנות ללא קיום מעשי^[*].

'שבת לוי' אם אך ישליך כל הבלי העולם מעל פניו. אמנם אותו אחד שיעשה זאת הוא יוצא מהכלל, שיש לו רשות לעשות כן, אבל צורתו של עם ישראל בכללותו כפי שראה משה רבינו הייתה אחרת ונהי שבט לוי עצמו - כדי לקבל את דרגתו הרוחנית אינו צריך להתנהגות עליונה זו כמו שמתנה הרמב"ם, שהרי הוא נולד עם זה, כי זהו תפקידו, בשונה מהאחרים].

הבה נשאל את המסתפק בעניין - חלקים כה מרכזיים בתורה כמו סדר זרעים וחלקים נרחבים בחו"מ, למי הם נאמרו? הרי אם הכוונה העליונה בכריאה הייתה צורת יהודי כמו שמתאר הרמב"ם בסוף הלכות שמיטה ויובל, הרי יהודי כזה לעולם לא יתעסק עם כל ההלכות של סדר זרעים. הוא גם לא עסוק במקח וממכר, בשכירות פועלים, בשותפות וכו'. כמובן, שישנן פינות בחיים, בהן גם ת"ח שפרש מדרכי העולם יזדקק לנושאים אלו, אבל לא בתחומים הנ"ל נמצאים עיקר חייו. כמה נגעו הלכות חו"מ לגאון מוילנא להלכה ולמעשה? וודאי שהיו לו אירועים בחייו בהם הוא נזקק להנ"ל, אבל כאדם שחי כהגדרתו של הרמב"ם, שעזב את כל הבלי העולם - חו"מ כמעט שלא היה שייך אליו. וודאי שגם לא סדר זרעים, מה עוד שהוא בכלל היה בחו"ל. למי א"כ נאמרו חלקים אלו בתורה - רק לאנשים סוג ג', שלא מצאו את עצמם מכל סיבה שהיא ביכולת וחייו חיי יהדות 'בדיעבד', שהרי תכלית כל איש ישראל היא להיות כרשב"י וכהגר"א? או שמה כיוון יותר לומר, שרשב"י והגר"א היו יוצאי דופן במובן ש"הרבה עשו כמותם ולא עלתה בידם", שדרך של יחידי סגולה היא, אבל דרך הכלל בכוונת הבריאה הייתה דרכו של רבי ישמעאל - 'ואספת דגנך ותירושך ויצהרך', ולהנהיג בהם מידת דרך ארץ [ועיין שו"ע או"ח סי' קנו בבה"ל ד"ה סופה בטלה, שם כתב שהכרעת השו"ע היא שדרכו של רשב"י אינה יכולה להיות דרך לציבור].

ויש להבחין הבחנה גדולה נוספת ועיקרית בין המצב שבו עם ישראל בארצו וביהמ"ק על מכונן והתורה מתקיימת בשלמותה, למצב בזמן הגלות, בו חלק הארי שבתורה אינו נוהג לכלל הפחות מדאורייתא, וההנהגה היא מכורח המצב אחרת, ובשום אופן אינה האידיאלית.

ומאליו מובן, שכל מה שדברנו על הכוונה הראשונה בכריאה - כל זה נאמר דווקא בא"י,

[*] וביתר ביאור יש לומר, כי הנידון שלנו אינו שייך למחלוקת רשב"י ור' ישמעאל בברכות לה, דודאי מודה רשב"י שהשלמות מתקיימת כאשר יש להם לישראל שדות וכרמים, צאן ובקר, והם מקיימים בהם את מצוות ה', מתקשרים לה' דרך העולם, ומקשרים את כל העולם החומרי אליו, אלא שרשב"י סובר, שאותו עסק מתמשך בצרכי העולם, שהוא הגורם לבטל את

המקרא וחכמי הדורות, אלא שקצרה כאן היריעה מלהאריך בנושא זה. מכל מקום, טעימה כל שהיא מסוגיה מרכזית זו יש כאן, ואדרבה - אולי מתוך תגובות הקוראים יתקיימו דברי חז"ל "מיני ומיני תתקיים שמעתא".

ועיין עוד ב"ב יד. - "נטע רבי ינאי ארבע מאה כרמי", ואיתא בשטמ"ק שם בשם הראב"ד דהוא משום ישוב א", וכן מובא בחידושי הרשב"א שם.

ולמען האמת, על הנושא הנ"ל היה ראוי לכתוב ספר שלם עם כל המקורות מחז"ל ומפרשי

האדם מדברי תורה - המצב הנכון הוא שיעשה על-ידי עבדינו הגויים, כמו שאמר - 'אפשר אדם חורש בשעת חרישה, וזרע בשעת זריעה... תורה מה תהא עליה, אלא בזמן שישאל עושים רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים'. ועל-כן סובר רשב"א, שיכול אדם לפרוש מעסק זה ולסמוך על כך שיומין לו הקב"ה עבדים לשרתו ויעשה העסק בצרכיו ע"י אחרים, משא"כ ר' ישמעאל, אשר סובר כי אין זו דרך העולם הרגילה, שיהיה לכל אדם מישראל עבדים ושפחות, עד שלא יהיה צריך להתעסק בעצמו בעולמו, ועל כן אין האדם יכול לפרוש מן העולם ולסמוך על כך שיומין לו ה' עבדים, אלא יעסוק בצרכי עולמו, וילמד בזמנו הנותר.

ועכ"פ לכו"ע, מטרת התורה להעלות את העולם החומרי ע"י שהעסק בו נעשה כתורה וכמצוה, אלא שהעסק הגוול את זמן האדם סובר רשב"א שנכון שיעשה ע"י אחרים.

ולגבי מצוות התלויות בעולם וצרכיו כמו תרומות ומעשרות ומעשר בהמה וכו' ודאי שלמות היא שיעשה האדם בעצמו ולא ימסרם לעבדיו, ואין כאן צד של ביטול תורה אף לרשב"א, וכבר הקשו בירושלמי (בבב"ב פ"ב ס"ג) על מה שלא הפסיק רשב"א מתלמודו לק"ש, ולא מודה רשב"א שמפסיק לעשות סוכה ולעשות לולב. ולית ליה לרשב"א הלמד על מנת לעשות ולא הלמד שלא לעשות, שהלמד שלא לעשות נוח לו שלא נברא. וא"ר יוחנן הלמד שלא לעשות נוח לו אילו נהפכה שיליתו על פניו ולא יצא לעולם.

תורמים ומשתתפים!

קוראים יקרים, ככל שחולף הזמן ומתרבים הקוראים, וככל שעולה וגוברת הדרישה לפעילות נוספת בהיות אגודת 'קדושת ציון' הגוף היחיד כיום שמייצג את דרישת ציון על טהרת הקודש ביזרה הציבורית, כך הולך ונעשה כבד המשא המוטל על העוסקים במלאכה. העול הכספי גם הוא עולה בהתאם, ולשם כך אנו פונים אליכם הקוראים הנאמנים אשר מכירים בערכה של מלאכת הקודש.

[3] באמצעות כרטיס אשראי

באמצעות פניה לכתובת הדוא"ל
QDUSHAT.ZION@GMAIL.COM

[2] באמצעות כרטיס אשראי

דרך 'קהילות' או 'נדרים פלוס'

[1] באמצעות העברה בנקאית

לחשבון עמותת קדושת ציון
בנק: 20 (מרוחי) סניף: 459 (העיר העתיקה)
109491
השבון: 109491

כבדי לבסס את פעילות האגודה ובעיקר את הוצאת העלון באופן יציב, אנו זקוקים בעיקר להוראות קבע, אשר מאפשרות תכנון לטווח ארוך. המעוניין לתרום הוראת קבע וכול לעשות זאת באמצעות כרטיס אשראי באחת הדרכים האמורות או באמצעות פניה לכתובת הדוא"ל הנ"ל לשם קבלת פרטים לצורך תתימה על הוראת קבע בנקאית או מתן צ'ק פטור ממס.

QDUSHAT.ZION@GMAIL.COM @ 077-3180775 ☎ 079-5383396 📠

Donating and taking part in the mission of Kedushas Zion!

US charitable -tax deductible
(checks):
Make out checks to
Central Fund of Israel
c/o Marcus Brothers Textiles

980 6th Ave
New York NY 10018
Attn: Arthur Marcus
Include note that it is for
Kedushas Tzion

Or for Israeli residents:
Jay Marcus
13 Hagoel st
Efrat , 90435

הזכות לקנות דירה בארץ ישראל

הרב שמואל קרלינסקי

הדפים של זכריה נהיו מבוקשים מאוד, הם עברו מיד ליד בצמאון עצום. לאט לאט התברר לזכריה, שכמעט כל היהודים היראים לדבר ה' מפרישים חלק נכבד ביותר ממשכורתם עבור הזכות לקנות דירה בארץ ישראל, ואינם יודעים באמת מה הזכות הגדולה שיש בזה. כך שכאשר ראו את הדפים של זכריה על הזכות הגדולה בתשלום המשכנתא, קראו את הדפים בצמאון עצום.

בקישנו מזכריה היקר לזכות גם את קוראי קדושת ציון היקרים בדפים הנפלאים שלו. זכריה נתן בשמחה ואמר לנו, אינכם יודעים עד כמה דברים אלו יקרים, שכן כמו שתלמדו בדפים שלפניכם, חלקת אדמה בארץ ישראל שווה שישקיעו בה גם חמישים שנה את כל הפרנסה, אבל למי זה שווה? למי שיודע ומחשיב את הדברים!

יִקַּן אֶת הַלֶּקֶת הַשְּׂדֵה

כבר היה לעולמים, אברהם אבינו קונה אחוזת קרקע בארץ ישראל במחיר יקר מאוד - ארבע מאות שקל כסף. כתב האבן עזרא (פראשיט, כג ט) - "נזכרה זאת הפרשה להודיע מעלת ארץ ישראל על כל הארצות לחיים ולמתים". כוונתו לומר, שהפסוק מציין - "וַיִּקַּם שְׂדֵה עֶפְרוֹן אֲשֶׁר בְּמִכְפֵּלָה אֲשֶׁר לְפָנֵי מְקֻרַת הַשְּׂדֵה וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר בוּ וְכָל הָעֵץ אֲשֶׁר בְּשְׂדֵה אֲשֶׁר בְּכָל גְּבֻלוֹ סָבִיב. לְאֲבָרְהָם לְמִקְנָה לְעֵינֵי בְנֵי חַת בְּכָל בְּאֵי שַׁעַר עִירוֹ". לכאורה פירוט זה מיותר, אלא ללמדך על הזכות הגדולה שיש לאברהם בקניית קרקע בארץ ישראל.

"עשרים וחמש שנה. כן, זהו הזמן שתצטרך לשלם את המשכנתא על הדירה בת שלושת החדרים שלך" עונה הפקיד לזכריה, אברך צעיר, שרק לפני כמה חודשים זכה להקים את ביתו בקול ששון ושמחה ובקול הודיה לה' על טובו וחסדו הנפלאים המתגלים בהקמת בית יהודי (כמפורט בחזרת 'סקול סחמיטי').

ראויים דבריו של האבן עזרא על הפסוק הנ"ל להיות תלויים בכל פתח של בית יהודי. כל חודש בזמן שרואים את תשלום המשכנתא, כדאי לחזור על דבריו הנפלאים, וז"ל: "זוכיר זה [ענין הקנייה] הכתוב, לחודיע כי מעלה גדולה יש לארץ ישראל, ומי שיש לו בה חלק, חשוב הוא כחלק עולם הבא"

זכריה מקפיד תמיד לחפש את טובו וחסדו של ה' בכל דבר שמתרגש בחייו. מיד לאחר השיחה הוא חושב לעצמו - אם על מאורע שקורה לי יום אחד, דרכי לחפש איזה טוב ה' מתגלה כאן, הרי עכשיו ראוי לי לכתוב ספר על טוב ה' הנפלא. בעז"ה אזכה לשלם את כל המלגה שאקבל בכולל במשך חצי יובל שנים בעבור הזכות לדירה בארץ ישראל. חייבים לומר, שיש כאן דבר טוב במיוחד...

בצהריים שח זכריה לאביו

על המחשבות שעלו בו לאחר שיחת הטלפון עם נציג הבנק למשכנתאות. אביו אמר לו, שהוא מאוד ישמח לקרוא את מה שהתחדש לו בזכות הגדולה בקניית דירה בארץ ישראל, שכן למרות שאת המשכנתא על הדירה שלו כבר זכה לגמור לשלם לפני מספר שנים, הרי מאז הוא חוסך מדי חודש עבור הדירה של בניו ובנותיו, כך שאצלו ב"ה הוא מיותר מדי חודש על כפול ממלגת כולל עבור דירה בארץ ישראל, ומאוד חשוב לו להבין, באמת מה טמון בזכות לקנות דירה בארץ ישראל, שבעבור זה הוא זוכה לוותר על מחצית ממשכורתו כמלמד לילדי ישראל.

בארץ הגליל, להיות לו לאחווה, והיה מספר למיודעיו כשרוחו טובה עליו, שמעולם לא ביקר במקום ההוא, ולא ראה את המגרש בעיניו. "קניתי אותו אך ורק מפני דבריו של האבן עזרא, שמבאר הטעם מדוע הזכיר הכתוב שיעקב אבינו ע"ה קנה חלקת שדה 'להודיע כי מעלה גדולה יש לא', מי שיש לו חלק בה חשוב הוא כחלק לעולם הבא" (משמח הכו, וישלח).

כתב בחשוקי חמד (ניטק ה) - בשכירות דירה בארץ ישראל מסתבר שאין זוכים למעלה זו, כי אם בקונה דירה. בשו"ת אבני נזר (י"ד סימן תד) חידש, שאפילו לאנשים היושבים בחו"ל מצוה גדולה לקנות נחלה בא"י, ואף אם ישבו בחו"ל נחשב הדבר קצת כאלו יושבים הם בארץ ישראל[*].

אילו היינו יכולים ללכת לטאבו ולרשום על שמנו חלקה לעולם הבא, הרי זה הדבר הכי טוב שאפשר לעשות. זה קצת קשה. אבל חלק בארץ ישראל הוא בבחינת חלק לעולם הבא.

ועמך כולם צדיקים

באמת, דבריו הנפלאים של האבן עזרא הם משנה מפורשת - "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא שנאמר (ישעי' ס) ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשי ידי להתפאר" (סוכה"ן פק"י משנה ה).

[*] על האדמו"ר מערלוי ר' שמעון סופר זצ"ל מסופר בספר ר' שמעון חסידא (עמוד 172): "מכיון שלא זכה לעלות לארץ ישראל בנופו, השתדל רבינו שמעון לקיים בינתיים מצות ישוב ארץ ישראל לפחות באופן חלקי, כמה שבידו. הוא רכש מכספו חלקת שדה קטנה, סמוך לעיר צפת, וזאת כמטרה כפולה - א. כדי שיהיה לו חלק ונחלה בארץ אבותינו אשר דבריו האבן עזרא מי שיש לו חלק בה חשוב הוא כחלק עולם הבא. ב. בכדי לקיים בדרך זו את המצוות התלויות בארץ לכל הפחות באמצעות שליח.

גם אצל יעקב אבינו, התורה מציינת ומדגישה את המחיר היקר ששילם עבור חלקת אדמה בארץ ישראל. נאמר בפסוק: "וַיִּקֶן אֶת חֶלְקַת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר נָטָה שָׁם אֶהְלוּ מִיַּד בְּנֵי חָמוֹר אֲבִי שָׁכֵם בְּמֵאָה קִשְׁיָה" (בראשית לג יט). סכום זה היה מחיר יקר מאוד בעבור חלקת אדמה (כמובא ב"ש"י בראשית לד ג). התורה טרחה לציין זאת, ללמדנו שכדאי לשלם מחיר יקר עבור הזכות, שיהיה לך חלק בארץ ישראל.

ראויים דבריו של האבן עזרא על הפסוק הנ"ל להיות תלויים בכל פתח של בית יהודי. כל חודש בזמן שרואים את תשלום המשכנתא, כדאי לחזור על דבריו הנפלאים, וז"ל: "הזכיר זה [ענין הקניה] הכתוב, להודיע כי מעלה גדולה יש לארץ ישראל, ומי שיש לו בה חלק, חשוב הוא כחלק עולם הבא". כעין זה אמרו בזהר (פרשת וישלח קטו ב) - "דכל מאן דזכי בהאי ארעא קדישא אית ליה חולקא לעלמא דאתי כמה דאת אמר (ישעי' ס כב) 'ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ'". ובמדרש זוטא (יות פרש"ז) אמרו - "יזרע עבדיו ינחלוה" (תהלים סט ה) - מכאן אמרו, כל הקונה ארבע אמות בארץ ישראל מובטח לו שהוא בן עולם הבא".

חלקה לעולם הבא

חלקת שדה בארץ ישראל היא חלקה לעולם הבא. מי מאתנו לא היה שמח על האפשרות לרשום על שמו בטאבו חלקה לעולם הבא? אז הנה לך הדרך, אומר האבן עזרא, לקנות חלקה בארץ ישראל. אפילו לא נאמר מה היה גדולה של החלקה, יתכן והיתה קטנה מאוד, אבל חלקה בארץ הקודש היא תמיד גדולה מאוד במעלתה.

על הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל מסופר - בקיץ תרצ"ד, רכש בכספו חלקת אדמה קטנה

הרבה יותר לארץ ישראל על-ידי שיקנה בה חלקת אדמה שתהיה שייכת לו. קנין בארץ ישראל מזכה את האדם בחלק לעולם הבא.

הרב אביגדור נבנצל שליט"א (שיחות לספר ויקרא - פרשת צרכ) הביא לרעיון זה מספר מקורות, ונביא אחד מהם: "כי ימוך אחיך ומכר מאחוזתו" (ויקרא כב, כג). התורה מלמדת כאן, שהתנאי המקדים ל"ומכר מאחוזתו", הוא "כי ימוך". רק כאשר נעשה מצבו הכלכלי של האדם מך ודחוק, אז רשאי הוא, בליט ברירה, למכור את אחוזתו שבארץ-ישראל. גם אז מדייקת התורה "ומכר מאחוזתו", מקצת אחוזתו ימכור ולא את כולה. אם די לו במכירת חלק מאחוזתו, אין לו רשות למכור יותר.

הוי אומר - התורה מגבילה מאוד את זכות האדם למכור מאחוזתו שבארץ ישראל, ומגלה שאין דעתה נוחה מן הדבר. מגמה זו של התורה בולטת בהמשך הפסוק - "ובא גאלו הקריב אליו וגאל את ממכר אחיו". משמעות הפסוק, שאם כבר אירע שמכר אדם מאחוזתו, מצפה התורה שרקעו זו תגאל מיד הקונה ותשוב לבעליה אפילו שלא בהסכמתו, דבר שלא מצינו בשאר מכירה וקניה. מהו טעם הדבר? מדוע רואה התורה בעין רעה מכירת אחוזתו?

על פי דברי האבן עזרא הנ"ל, ולפיהם חלקה בארץ ישראל כמוה כחלקה בעולם הבא, הדברים מובנים היטב. בשל אותו עיקרון, עושה התורה רבות על-מנת להניא את היהודי ממכירת חלקו בעולם הבא הנמצא עלי אדמות. אם בכל זאת גרם עוניו והוא נאלץ למכור מאחוזתו, מקילים ככל שניתן את השבתה לרשותו.

זהו כמובן גם הטעם הכללי למצות היובל, בה הקפידה התורה שישוּב כל אדם לשבת בנחלתו הוא. ע"ש באור נפלא על טענת בנות צלפחד - "למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו... תנה לנו אחווה", שכן אם לא יהיה לו חלק בארץ, יאבד את חלקו בעולם הבא.

חומרה זו, האוסרת למכור חלקה בארץ ישראל, נאמרה כאשר הארץ היתה מחולקת לשבטים, וכל אדם ישב בארץ ישראל לפי חלקו

דברי המשנה קשים מאוד. הפסוק "ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ" מדבר על התקופה שלעתיד לבוא, בה עם ישראל יורשים את ארץ ישראל ולא יגלו עוד ממנה. מהיכן למד התנא מפסוק זה, שכלל עם ישראל יש חלק לעולם הבא? מכאן רואים כדברי האבן עזרא, שאם לכל עם ישראל יש חלק בארץ ישראל, ממילא יש גם לכולם חלק בעולם הבא.

וכן כתב ה'שפת אמת' (פינחס, תרמ"ה) - "איתא כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב דכ' ועמך כו' לעולם יירשו ארץ. והגם דפי' ארץ כפשוטו בא"י. מ"מ זה הוא הסימן שיש להם חלק לעוה"ב במה שזוכין בעוה"ז להתדבק בארץ ישראל שהוא השורש של נפשות בני"י".

ונשאלת השאלה, מדוע קנית חלק בארץ ישראל מקנה חלק בעולם הבא? לשם הבנת הדברים כדאי ללמוד לעומק את מהותה וקדושתה של ארץ ישראל. נבאר את הדברים בקצרה ותן לחכם ויחכם עוד. כשם שיש באדם גוף ונשמה, כך לעולם הבא יש מעין גוף ונשמה. ארץ ישראל היא גוף גשמי של מציאות רוחנית, כמו שכתב רמ"ד וואלי (במדבר עמוד רעט): "הארץ התחתונה אינה אלא בחינת הגוף של הארץ העליונה". כן מובא בזה"ק מקץ (ק"ב, ב) - "העוה"ב הוא סוד [כנגד] ארץ ישראל. ארץ ישראל היא הגוף, והעולם הבא הוא נשמתה של הארץ, מי שיש לו חלק בגוף קונה חלק בנשמה (וכרחי' בנשמה זכ' כעלון כמגוון 'נחלת ה' כנגדוין מספר 36).

נפלאים דברי השפת אמת (צרכ, תרמ"ט) על הפסוק שאנו אומרים בתפילת שחרית (נחמתי ט, ח) - "יְכַרְתוּ עִמּוֹ הַבְּרִית לְתַת אֶת אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי הַחַתִּי הָאֱמֹרִי וְהַפְּרָזִי וְהַיְבוּסִי וְהַגְּרָגְשִׁי לְתַת לְזַרְעוֹ וְתָקַם אֶת דְּבָרֶיךָ כִּי צִדִּיק אָתָּה". מדוע נאמר פעמיים 'לתת'? אלא ללמדך, שכאשר נתן הקב"ה לאברהם את ארץ ישראל, נתן לנו שתי מתנות - ארץ ישראל הגשמית וארץ ישראל הרוחנית - עולם הבא.

חיבור של קנין

חידושו הגדול של האבן עזרא הוא, שגם אדם שכבר גר בארץ ישראל, יזכה לחיבור גדול

בהקמת בית יהודי ישנם המישה קולות אדבעה ניתן הקב"ה מדי שאנו ניתן קול חמישי

(המשימה וישראל - טאלמנטה)

מה השיבות הגדולה של הקול החמישי?
מדוע בשבע הברכות מוזכר קול חמישי חדש?
כיצד נוכח לתת לחתן ולכלה שפע ברכה?
על כך ועוד בחוברת "הקול החמישי"

בנוסף
מתנה
לכל קונה:

הקול החמישי לשבע ברכות

ביאור נפלא לשבע הברכות, מלא רגש של אהבת הוריה לח' יתן להזמין לחתונה או לשבת שבע ברכות עם הטבעה. החוברת כוללת תפילה לחופה וברכת המזון (ספרד, ועד"מ) מיוחד לנישואין. מדריכי חתנים/כלות, בחירי ושייבה ובוטו טונו הידועים להקים גמול, וכולים לקבל בחינם. להשיג בכל הארץ לפרטים: 055-6785647.

שיעורי תורה לבני הישיבות

מדי ל"ט שישי מרתקיימים שיעורים מרתקים לבני הישיבות בסוגיורת הנידונות בעלוננו מפי רבני האגודה והכותבים בעלון. כיבוד קל מוגש במקום.

כפרטים ניתן ליצור קשר במספר
052-7680494

בעולם הבא. בימינו, כשאין לנו חלוקה זו, אין איסור למכור קרקע מיהודי ליהודי, אבל עדין נוכל ללמוד את מעלתה וערכה של קניית אדמה בארץ ישראל, שכן אע"פ שאין לנו מידע על החלק המיוחד לכל אדם בארץ ישראל, עדיין ארץ ישראל בכללותה עומדת כנגד עולם הבא.

מעשה רב

מסופר שמרן החזו"א זצוק"ל קנה בשותפות עם עוד רב חלקת אדמה בא"י בעיר שגר בה בני ברק, משום מצות ישוב א"י... ואמר הגרמ"ק שליט"א, שמרן היה מיעץ ומזרז לקנות קרקע בא"י משום ישוב א"י. וספר הגר"ח, שגם לאביו הסטייפלר זצוק"ל היה חלק במגרש בא"י ולאחר הסתלקותו מכרוהו בגלל המסים הגדולים שרבצו עליו (ארכות רצונו הקבילות יעקב, ח"ג, עמוד עק). ומשמע קצת, שהסטייפלר לא רצה למכרו על אף המיסים שרבצו עליו משום מצוות ישוב ארץ ישראל.

במאמר זה עסקנו בזכות לקנות שטח אדמה בארץ ישראל. בעלון הבא בעזר ה' נעסוק במצווה הנוספת שיש בקניית דירה בארץ ישראל וההודיה, השמחה והסעודה הראויה לחנוכת בית בארץ ישראל.

קידוש השם - מהותו וגדריו

הרב אליהו רבינוביץ'

והראוני בדברי הצ"ח (פסחים נ:), שהביא בשם ספר 'תורת חיים', שביאר את הסוגיה שם לגבי חנניה מישאל ועזריה שמסרו נפשם על קידוש השם, והקשה שם כמה קושיות, וביאר שבאמת אם לא היה נעשה להם נס היה חילול השם ולא קידוש השם, ולכן לא היה להם לבוא לידי כך - עיי"ש. והקשה ע"ז הצ"ח, שהרי ישנה מצוה למסור את הנפש, ואם כן כיצד אפשר שיתקיימו דבריו. ויישב, שכשאדם הורגו אין בזה חילול השם, כיון שיש לאדם מזל וממילא על-מנת להינצל מהריגת אדם צריך זכות גדולה או מזל גדול, וחילול השם אינו אלא כשנהרגים ע"י כבשן האש או נחשים ועקרבים - עיי"ש, והוא חידוש עצום. אמנם לפי דרכנו למדנו לפנינו, שגם הוא הבין, שהריגת יהודי ע"י גוי מהווה חילול השם.

וממילא יוצא, שכל הריגה של יהודי מכיון שהוא מעם ה' - אין בה קידוש השם כלל, אלא זהו חילול שמו הגדול, שאומרים שכך נעשה לבניו, ר"ל. הנהרגים בכל המאורעות שהזכרנו - בשואה ובפיגועים וכיוצא בכך לא רק שאינם נהרגים על קידוש השם, אלא שמתם מוגדרת כחילול השם, וכדברי הנביא יחזקאל (יב כ-כ) - **וַיָּבֹאוּ אֶל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁם וַיְחַלְלוּ אֶת שֵׁם קְדֹשִׁי בְּאֶמְרָם לָהֶם עִם ה' אֱלֹהֵי וּמֵאֲרָצוֹ יִצְאוּ. וַאֲחַמְלָל עַל שֵׁם קְדֹשִׁי אֲשֶׁר חָלְלוּהוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּגוֹיִם אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁמָּה.** ופרש"י שם - **השפילו את כבודי. ומהו החילול, באמור אויביהם עליהם - עם ה' אלה ומארצו יצאו ולא היה יכולת בידו להציל את עמו ואת ארצו.**

העולם רגיל לומר ביחס לנהרגים בשואה, כמו גם בפיגועים ובכל אופן בו נהרגים יהודים שלא מרצונם על-ידי גויים רק משום שהם יהודים - כי הגדרת מתתם היא 'מיתה על קידוש השם'. הגדרה זו הושרשה כל-כך בקרב הציבור, עד שדומה שאין לערער אחריה, ורבים אף חשים קושי רגשי בכלל לדון על הנושא. על-כן אבקש מראש, שמי שאינו מוכן לפתוח באמת את הסוגיה ולעיין בה כדרכה של תורה ומלכתחילה הוא אינו מוכן לשנות מדעתו דבר בענין הזה - שידלג על מאמר זה.

וטרם נבוא אל ההגדרה המדויקת של המונח, נביא ירושלמי בקידושין (פיק ד' כ"ב) - **"רבי אבא בר זימנא בשם רבי הושעיה גדול הוא קידוש השם מחילול השם. בחילול השם כתיב 'לא תלין נבלתו על העץ', ובקידוש השם כתיב 'מתחלת הקציר עד נתך מים עליהם'.** למדנו מכאן, מלבד האמירה המפורשת ש'גדול קידוש ה' מחילול ה', שישנם מקרים שנראים דומים, אך הנסיבות המביאות אליהם מכריעות כי אחד מהם הוא קידוש ה' והשני הוא חילול ה', ולא ניתן לעמוד על ההגדרה הנכונה מבלי לעיין ברקע של כל מקרה לגופו. ואחר הקדמה נצרכת זו נבוא נבוא לעיין בסוגיה מתוך מקורות חז"ל.

גרסינן בפסחים נ. בשם ר' יוסף בריה דרבי יהושע בן לוי - **"שמעתי שהיו אומרים הרוגי מלכות אין אדם יכול לעמוד במחיצתן. מאן נינהו? אילימא רבי עקיבא וחבריריו, משום הרוגי מלכות ותו לא, אלא הרוגי לוד."** ועיי"ש בפירוש רש"י על הרוגי לוד, שכל אלו מתו משום שמסרו עצמם להריגה.

ואולי זו כוונת התוספתא (צרכות פקח ו' הלכה ז') - 'רבי מאיר אומר הרי הוא אומר 'ואהבת את ה' אהיך בכל לבבך' - בשני יצריך, ביצר טוב וביצר רע. 'ובכל נפשך' - ואפילו הוא נוטל את נפשך, וכן הוא אומר 'כי עליך הורגנו כל היום'. דבר אחר - 'בכל נפשך' - בכל נפש ונפש שברא בך, שנאמר 'תחיי נפשי וגו'', ואומר 'כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך'. בן עזיי אומר - 'בכל נפשך' - תן נפשך על המצות". רואים מכאן, כי שיטת רבי מאיר היא כשיטת רבי עקיבא, ושיטת לישראל בתרא כשיטת ר' ישמעאל (והיא שיטת ר' אליעזר לדעה שאמרנו בשם הגר"א).

והנה במדרש שיר השירים רבה (פרשה ז') איתא על מעשה חנניה מישאל ועזריה -

"הלכו להם אצל דניאל, אמרו לו - 'רבינו דניאל, נבוכדנצר העמיד צלם והפריש מכל אומה ואומה שלשה שלשה, ולנו הפריש מכל ישראל. מה אתה אומר לנו, נסגוד ליה או לא?'

אמר להם - 'הנה הנביא לפניכם, לכו אצלו'.
הלכו להם מיד אצל יחזקאל, אמרו לו כמו שאמרו לדניאל - 'נסגוד ליה או לא?'

אמר להם - 'כבר מקובל אני מישעיהו רבי - 'חבי כמעט רגע עד יעבור זעם'.

אמרו לו - 'מה את בעי, דיהון אמרין הדין צלמא סגדין ליה כל אומיא?'

אמר להם - 'זמה אתון אמרין?'

אמרו ליה - 'אנן בעינן נתן ביה פגם, דניהויה תמן ולא נסגוד ליה, בגין דיהון אמרין 'הדין צלמא כל אומיא סגיד ליה לבר מישראל' [אנחנו מעוניינים לתת בו פגם, שנהיה שם ולא נשתחוה לו, ולכן יהיו אומרים שלזה הצלם השתחוה לו כל האומות חוץ מישראל].

אמר להם - 'אם כדעתכם, המתינו לי עד שאמלך בגבורה' - הדא הוא דכתיב - 'באו אנשים מזקני ישראל לדרוש את ה' וישבו לפני', ומי היו אלו - חנניה, מישאל ועזריה.

אמר לפני הקדוש ברוך הוא - 'רבונו של עולם, חנניה מישאל ועזריה מבקשים ליתן נפשם על קדושת שמך, מתקיים את עליהן או לא?'

אמנם ישנם מקרים, בהם יהודי נהרג על-ידי גוי וזהו אכן קידוש ה' כפי שאנו מורגלים לחשוב. אולם דבר זה מצריך תנאי, והוא שאותו יהודי יהרג על-מנת לקדש את שמו של ה' ובמיתתו יזכר לעיני כל כי אין כח בעולם שימנע מהיהודי להיות דבק בה', ואף המוות עצמו אינו מרתיע אותו, וכפי שיבואר להלן.

בברכות סא: גרסין - 'תניא רבי אליעזר אומר - אם נאמר 'בכל נפשך', למה נאמר 'בכל מאדך', ואם נאמר 'בכל מאדך' למה נאמר 'בכל נפשך', אלא אם יש לך אדם שגופו חביב עליו מממונו, לכך נאמר 'בכל נפשך', ואם יש לך אדם שמונו חביב עליו מגופו, לכך נאמר 'בכל מאדך'. רבי עקיבא אומר 'בכל נפשך' - אפילו נוטל את נפשך". והובאה ברייתא זו ודברי רבי אליעזר בתלמוד כמה פעמים (פסחים כה, יומא פב, סנהדרין עז). והנה בסנהדרין הובא, שנחלקו בזה רבי ישמעאל ורבי אליעזר. לדעת רבי ישמעאל - 'מנין שאם אמרו לו לאדם עבוד עבודה זרה ואל תהרג, מנין שיעבוד ואל יהרג, תלמוד לומר - 'וחי בהם', ולא שימות בהם. יכול אמילו בפרהסיא, תלמוד לומר 'ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי'". יוצא מדבריו, שאין צריך למסור את הנפש על עבודה זרה בצנעה, אלא רק בפרהסיא, בעוד שלרבי אליעזר יש למסור את הנפש על זה גם בצנעה.

וראיתי שהביאו בשם הגר"א (צרכות שנות אליהו צרכות פקח ז' וצאננוי נעם צרכות סא), שגם ר' אליעזר ס"ל שאין צריך למסור את הנפש על עבודה זרה, ומה שאמרו שגופו חביב עליו מממונו היינו ייסורין, שבזה צריך למסור עצמו לייסורים שלא לעבוד ע"ז, אבל על נפש גמורה אין צריך למסור עצמו, ועל זה פליג רבי עקיבא וס"ל שחייב למסור עצמו למיתה [ול"ע, שבכתובות לג: אמרו - 'אמר רב אילמלי נגדה לחנניה מישאל ועזריה פלחו לצלמא', ומשמע משם שייסורין חמורים ממיתה, וי"ל שגם להגר"א מדובר בייסורים שיש להם קצבה כמבואר בדברי הגמ' שם, אבל בייסורים שאין להם קצבה, א"צ למסור נפש לר' אליעזר. ויל"ע בייסורים שאין להם קצבה לפי רבי עקיבא מה יהיה הדין בצנעה מה יהיה הדין בפרהסיא]. וכל הסוגיות שהעתיקו את דברי רבי אליעזר התכוונו בכך להביא את דברי רבי עקיבא שבאו אחריהם [אף שאינם בכ"י רק בברכות, וצ"ע].

היא דברייתא משתבעין ואמרין במאן דאקים עלמא על תלתא עמודים - אית דאמרי אברהם יצחק ויעקב אינון, ואית דאמרין אלו הן חנניה מישאל ועזריה, 'זאת קומתך דמתה לתמר' - מה תמר נגזרה עליה שריפה ולא נשרפה, אף אלו נגזר עליהם שריפה ולא נשרפו."

מעשה זה מלמד אותנו כיסוד עיקרי בדרך קידוש השם, שהוא שאפילו כשיכולים להינצל ולברוח, מ"מ אם יצא פרסום שכולם עבדו עבודה זרה, א"כ יהיה חילול השם, ולכן עדיף לבוא ולמות ויהיה פרסום שלא כולם עובדי גילולים, וכך יתקדש שם השם בעולם!

ועל-פי זה מובן גם מעשהו של מרדכי היהודי, שחפץ להראות לכולם שהוא לא כורע ולא משתחוה, ואמרו על זה בגמרא שכפר בעבודה זרה ולכן נקרא 'יהודי' (מגילה יב.). וע"פ זה המדרש נראה, שלכן גם הם - חנניה, מישאל ועזריה - נאמר עליהם דווקא שהם 'מבני יהודה', כיון שכפרו בעבודה זרה. נמצא שעניינו המיוחד של מרדכי הוא דווקא שבפרסום גדול הוא אינו משתחוה, ואינו רק מתחמק מלעמוד מול המן, אלא הוא עומד לפניו ויושב ולא משתחוה, כדי שיראו כולם שישראל אינם משתחווים לצלם.

ועי'ע בסוטה לו: - "אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא יוסף שקידש שם שמים בסתר הוסיפו עליו אות אחת משמו של הקדוש ברוך הוא, יהודה שקידש שם שמים בפרהסיא נקרא כולו על שמו של הקדוש ברוך הוא."

הרי למדנו מכל המקורות הנ"ל, כי עניינו של קידוש ה' הוא דווקא להראות קבל עם ועולם שה' הוא האלים ולעשות זאת בצורה שמוכיחה לעין כל על אפסותו של כל כח אחר שאנשים מדמים שהוא בעל הכח יותר מבורא עולם. בחודש הבא נדון במספר מקורות נוספים, אשר מסייעים לנו לעמוד על הגדרתו המדויקת של המונח 'קידוש ה'."

אמר לו - 'איני מתקיים עליהם', הדא הוא דכתיב - 'בן אדם דבר את זקני ישראל ואמרת אליהם וגו' הלאדרוש אותי אתם באים? מאחר שגרמתם לי להחריב ביתי ולשרוף היכלי ולהגלות בני לבין האומות, ואחר כך אתם באים לדרשני - 'חי אני אם אדרש לכם'.

באותה שעה בכה יחזקאל וקונן והילל בעצמו ואמר - 'ווי לשונאי ישראל אבדה שארית יהודה', שלא נשתייר מיהודה אלא אלו בלבד, שנאמר 'זיהי בהם מבני יהודה דניאל חנניה מישאל ועזריה', וזו תשובה באה להם והוה ככי ואזיל.

כיון דאתא אמרו לו - 'מה אמר לך הקדוש ברוך הוא?'

אמר להם - 'אינו מתקיים עליכם'.

אמרו לו - 'בין מתקיים בין שאין מתקיים, אנו נותנין נפשותינו על קדושת שמו'. תדע לך שהוא כן, שעד שלא באו אצל יחזקאל מה אמרו לו לנבוכדנצר - 'לא חשחין אנחנא על דנה פתגם להתבותך הן איתי אלהנא די אנחנא פלחין יכל לשזכותנא' [בתחילה לא חששו ואמרו לו שהקב"ה יכול להציל מידו]. לאחר שבאו אל יחזקאל ושמעו התשובה, אמרו לנבוכדנצר - 'והן לא ידיע להוה לך מלכא' - בין מציל בין לא מציל, 'ידיע להוה לך מלכא די לאלהיך לא איתנא פלחין ולצלם דהבא די הקימת לא נסגד' [בין אם יציל ובין אם לא יציל, אנחנו לאלהים שלך לא נעבוד ולצלם הזהב לא נשתחוה].

מן דנפקין מן גביה דיחזקאל נגלה הקדוש ברוך הוא ואמר לו - 'יחזקאל! מה את סבור, שאיני מתקיים עליהם? מתקיים אני עליהם בודאי', הדא הוא דכתיב 'כה אמר ה' אלהים עוד זאת אדרש לבית ישראל', אלא שביק להון ולא תימר להון מידי, אשבוק להון מהלכין על תומם, הדא הוא דכתיב 'הולך בתום ילך בטח וגו...'.

מה עשו, הלכו ופזרו עצמן בין האוכלוסין והוון אמרין 'והן לא מציל ידיע להוה לך', הדא

שם יעבדוני כל בית ישראל

הרב מנשה בן-יוסף

עונשם ורצתה הארץ את שבתותיה, מדוע לא שבה ונבנתה עיר על תילה וארמון עמד על משפטו.

התשובה לשאלה זו מבוארת בגמ' ביומא ט: , שמכיון שלא עלו ישראל כחומה נכלומר כל העם יחד, בבנין הבית השני, לא שבה ושרתה בו שכינה. ואמנם זו דעת ריש לקיש שם, בעוד שר' יוחנן סובר שלא היתה השכינה שורה בבית שני גם אילו היו עולים ישראל כחומה, אך במדרשים רבים (פיר הכורים יצה ח ג עכ"פ רני יצנה ולני ער ועיה) אמרו כדעת ריש לקיש, וכן כתבו רבותינו.

ר"ל הכוזרי (מאמר 3 כג-נד) -

"אמר הכוזרי: אם כן נשכ"כ גדולה היא מעלת הארץ אתה מקצר בחובת תורתך, שאין אתה משים מגמתך המקום הזה, ותשימונו בית חייך ומותך, ואתה אומר: "רחם על ציון כי היא בית חיינו", ותאמין כי השכינה שבה אליו, ואלו לא היה לה מעלה אלא התמדת השכינה בה באורך תת"ק שנה היה מן הדין שתכספנה הנפשות היקרות לה ותזכנה בה, כאשר יקרה אותנו במקומות הנביאים והחסידים, כל שכן היא שהיא שער השמים...

אני רואה, שהשתחוייתך וכריעתך נגדה חונף, או מנהג מבלתי כוונה, וכבר היו אבותיכם הראשונים בוחרים לדור בה יותר מכל מקומות מולדתם, ובוחרים הגרות בה יותר משהיו אזרחים במקומותם. כל זה עם שלא היתה בעת ההיא נראית השכינה בה, אבל היתה מלאה זמה וע"ז, ועם כל זה לא היתה להם תאוה אלא לעמוד בה, ושלא לצאת ממנה בעתות הרעב אלא במצות האלהים, והיו מבקשים לנשוא עצמותם אליה.

אמר החבר: הובשתי מלך כוזר, והעון הזה הוא אשר מנענו מהשלמת מה שיעדנו בו האלים בבית שני, כמה שאמר: "רני ושמחי בת ציון", כי כבר היה הענין האלהי מזומן לחול כאשר בתחלה

החודש הזה הוא החודש בו סמך מלך בבל על ירושלים, והוא אתחלתא דפורענותא של חורבן בית קדשנו ותפארתנו, הבית הגדול והקדוש.

מעצם ציונו ועשיית יום צום על חורבן הבית הראשון, למדים אנו כי עדיין שרויים אנו תחת השפעת חורבן הבית הראשון, מה שמלמד אותנו כי הבית השני לא תיקן את חורבנו ולא השלים את חסרונו של הבית הראשון. אמנם כל ימי הבית השני לא צמו את הצומות המציינים את חורבן הבית הראשון, ואדרבה - עשאונו לששון ולשמחה, וזאת מצד מה שהיה הבית השני תיקון מסוים לחורבן הבית הראשון, אך כששוב נחרב הבית אנו שוב חשים במלא העוצמה את חורבנו של הבית הראשון ומתאבלים עליו.

יסוד זה נלמד גם ממה שאנו מציינים בתשעה באב שחרב הבית בראשונה ובשניה, והרי אילו היה חורבן הבית הראשון נתקן בבנינו של השני, לא היה טעם להזכיר את מה שגם החורבן הראשון היה באותו היום. מכך שאנו מציינים זאת, משמע שעדיין אנו תחת הרושם של החורבן הראשון.

הבחנה זו אומרת למעשה, שכיום אנו נתונים תחת שתי גזירות של חורבן - תחת גזירת חורבן הבית הראשון ותחת גזירת חורבן הבית השני. ולאור זאת מתעוררת שאלה - חורבן הבית הראשון היה מפני שלוש עברות חמורות של ע"ז ג"ע ושי"ד, העונש עליהם קצוב היה לשבעים שנה כמו שנתפרש ע"י ירמיהו, ולאחר שבעים שנה היה ראוי שישבו ויבנה הבית הראשון מחדש. אמנם למעשה, כאמור, לא נבנה המקדש שוב ככתחילה, רק נבנה תחתיו הבית השני שהיה פחות ממנו בקדושתו ובגילוי השכינה שבו.

ויש לנו להתבונן על מה ולמה לא נבנה מחדש הבית הראשון לאחר שכבר ריצו ישראל את

הה"ד (מגי 6) וארצה בו ואכבדה, ואכבד כתיב חסר ה'. מה נעשה לאחותנו - מה נעשה ביום שנגזר די עבר פרת עבר, די לא עבר לא יעבור, אם חומה היא - אילו ישראל העלו חומה מבבל לא חרב בית המקדש בהיא שעתא פעם שנית.

רבי זעירא נפיק ליה לשוקא למיזבן מקומא, א"ל לדין דהוא תקיל, תקיל יאות, ואמר ליה לית את אזיל לך מן הכא, בבלייא די חרוכין אבהתיה, בהיא ענתה אמר ר' זעירא לית אבהתי כאבהתהון דהדין, ר"ז יצא לו לשוק לקנות 'מקומא', א"ל לזה שהוא שוקל - שוקל היטב, ואמר לו - אין אתה הולך לך מכאן בבלי שהחריבו אבותי [את המקדש], באותה שעה אמר ר"ז אין אבותי כאבותי של זה? על לבית וועדא ושמע קליה דרבי שילא יתיב דריש, אם חומה היא - אילו עלו ישראל חומה מן הגולה לא חרב בית המקדש פעם שנייה, אמר - יפה לימדיני עם הארץ". עכ"ל רבותינו.

מבואר כאן, שאילו היו אבותינו עולים כולם כחומה והיה שב הבית ונבנה בתפארתו, והשכינה שורה בו, לא היו החטאים מחריבים אותו שוב.

אמנם יש לתמוה, שהבית הרי חרב בשניה בעוון שנאת חינם, ולכאורה הדברים קל וחומר, אם הבית כפי שנבנה, שהייתה קדושתו פחותה ומועטת, לא היינו זכאים שישאר על כנו כאשר נכתמנו בחטא של שנאת חינם, אזי אילו היה הבית נבנה בקדושתו הראשונה והייתה השכינה שורה בו - על אחת כמה וכמה שלא היינו זכאים שלא יחרב כאשר נטמאנו באותו חטא של שנאת חינם.

ואם כן קשה להבין כיצד אמרו במדרש שהבית לא היה חרב אילו היו עולים בחומה מעיקרא, הלא אילו אכן היו עולים בחומה היה הבית נבנה בקדושתו הראשונה, ואז החטא של שנאת חינם בדוואי היה מביא חרוכין, ויש להעמיק בדברים על-מנת ליישב את הקושיה.

הנה בבית ראשון היה המקדש מקדש האומה כולה, האומה כולה לאחר שיסבה על ארמתה,

אלו היו מסכימים כלם לשוב בנפש חפצה, אבל שבו מקצתם ונשארו רובם וגדוליהם בכבל רוצים בגלות ובעבודה שלא יפרדו ממשכנותיהם ועניניהם, ושמא על זה אמר שלמה: "אני ישנה ולבי ער", כנה הגלות בשינה והלב הער - התמדת הנבואה ביניהם. "קול דודי דופק", קריאת האלהים לשוב. "שראשי נמלא טל", על השכינה שיצאה מצללי המקדש, ומה שאמר: "פשטתי את כתנתי", על עצלותם לשוב. "דודי שלח ידו מן החור", על עזרא שהיה פוצר בהם ונחמיה והנביאים, עד שהורו קצתם לשוב הודאה בלתי גמורה, וניתן להם כמצפון לבם, וכאו הענינים מקוצרים מפני קצורם, כי הענין האלהי איננו חל על האיש אלא כפי הזדמנותו לו אם מעט מעט ואם הרבה הרבה. ואילו היינו מזדמנים לקראת אלהי

אבותינו בלבב שלם ובנפש חפצה, היינו פוגעים ממנו מה שפגעו אבותינו במצרים. ואין דבורנו: 'השתחוה להר קדשו', 'השתחוה להדרום רגליו', ר'המחזיר שכינתו לציון' וזולת זה, אלא כצפוף הזוריר, שאין אנחנו חושבים על מה שנאמר בזה וזולתו, כאשר אמרת מלך כוזר". עכ"ל הכוזרי, וכעין זה כתב ר' יצחק אייזיק חבר בבאורו להיכלות פקודי - עיי"ש.

ונמצא, שמה שלא נבנה הבית ככתחילה, אינו מפני שעדיין גזירת חורבן הבית הראשון עומדת, אלא מפני חטא חודש, שלא שבו כל העם לארץ לבנות את הבית, ואילו היו כולם עולים לבנות את הבית, היה שב ונבנה כתפארתו הראשונה.

וגדולה מזו מצינו לרבותינו, שאמרו שאילו היו עולים ישראל כולם כחומה לבנות את הבית השני, לא היה חרב הבית בשניה. וז"ל (ש"ס רצ"ב פ"ג) - "רבנן פתרי קרא בעולי גולה. אחות לנו קטנה - אלו עולי גולה, קטנה - שהיו דלים באכלוסין, ושדים אין לה - אלו חמשה דברים שהיה בית אחרון חסר מן הראשון, ואלו הן - אש של מעלה, ושמן המשחה, ארון, רוח הקדש, ואורים ותמים,

אלא מקום עבודת היחידים, לא שרתה בו השכינה כבבית ראשון.

ביוון שבית המקדש השני היה מקדש של קבוצת עובדי ה' ולא של העם כולו, פתח הדבר פתח לקבוצתיות בעם ישראל, עבודת ה' הפכה מעבודה של אומה שלמה לעבודה של יחידים, דעך מושג האומה והקבוצתיות הרימה ראש.

מציב זה הוביל לשנאת חינם, כאשר המושג 'עבודת ה'' נעשה לנחלתם של יחידים ושל קבוצות, ולא היה עוד מושג של עבודת ה' השייך לאומה כאומה. אז החלו הקבוצות מריבות זו עם זו, כשכל קבוצה אומרת - "אנו הקבוצה הנכונה והראויה, אנו עובדים את ה' בדרך הנכונה ואנו נשמור על המקדש בצורה הנכונה". כך נלחמו זה בזה הורקנוס ואריסטובלוס, כך נאבקו המתונים והקנאים בעת המרד הגדול, אלו אומרים - "דרכנו היא הדרך הנכונה לשמור על המקדש, ואנו הקבוצה המתוקנת", ואלו אומרים - "לא כן, אלא דרככם תביא לשואה ולאסון ולחורבן המקדש, ודרכנו דווקא היא הדרך הנכונה", ובתוך שאלו מריבים עם אלו נפלה ירושלים וחרב המקדש.

כל זאת יכול היה להתרחש רק מן היום בו עבודת ה' ועבודת המקדש הפכו מעבודה של אומה לעבודת יחידים, לעבודות קבוצות. אילו היה עולה העם כולו, לא היה נפתח הפתח לחטא

שנאת חינם, המקדש היה מקדש האומה כולה, והאומה כולה היתה מאוחדת סביב המקדש. במצב כזה, לשנאה לא היה מהיכן לנבוע, וממילא המקדש לא היה חרב.

בשים לב לכל האמור, נבין כי תיקון חטא

לבטח, והמליכה לה מלך, בנתה היא והמלך העומד בראשה את מקדש ה'. המקדש נבנה ע"י האומה כולה, כבית שהאומה בכללותה הכינה כמקום משכן לה' בו תעבוד את אלהיה כאומה שלמה.

בבית זה, שהוא מייצג את האומה כולה, שוכן ה'. ה' באמת אינו שוכן בבית אלא בעם - 'עשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' כתיב, וכבר דרשו - 'בתוכו לא נאמר, אלא בתוכם', ונאמר 'ושכנתי בתוך בני ישראל' וכהנה רבות. נמצאנו למדים, כי בבית שמייצג את האומה כולה - בו שוכן ה', וליתר דיוק - בבנינו שוכן ה' בישראל.

אילו היו עולים כל העם בבית שני לארץ ובונים את הבית כולם כאחד, היה גם בית שני מקדש האומה כולה, מקום עבודת האומה כולה את ה', ואז היה ה' שוכן בו כמו ששכן בבית ראשון. מכיון שלא עלו העם כולו לארץ, לא נבנה המקדש על ידי העם אלא ע"י קבוצה קטנה ומסוימת מתוך העם. מקדש זה שוב לא היה מקדש העם, אלא מקדש היחידים, ועל כן לא שכן בו ה' כבבית ראשון, שכן ה' אינו שוכן אלא בעם ישראל.

דבר זה מפורש במקרא, וכן הוא אומר על-ידי יחזקאל (כ מ) - "כִּי בָהָר קָדְשִׁי בָהָר מְרוֹם יִשְׂרָאֵל נֶאֱמַר אֲדֹנָי ה' שָׁם יַעֲבֹדֵנִי כָּל בַּיִת יִשְׂרָאֵל כֹּלָּה בְּאֶרֶץ שָׁם אֶרְצֵם וְשָׁם אֶדְרוֹשׁ אֶת תְּרוֹמַתֵיכֶם וְאֶת רֵאשִׁית מִשְׁאֹתֵיכֶם בְּכָל קָדְשֵׁיכֶם".

אמור מעתה, כאשר יעבדוני

שם כל בית ישראל כולו, אז ארצם, ומכלל הן אתה שומע לאו, שכאשר לא יעבדוני שם כל בית ישראל - כל האומה ככלל אחד, אלא כפרטים יחידים - לא ארצם חלילה, ועל כן בבית שני כשלא עלו כל ישראל לארץ ולא היה המקדש

הנה בבית ראשון היה המקדש מקדש האומה כולה, האומה כולה לאחר שישבה על אדמתה לבטח, והמליכה לה מלך, בנתה היא והמלך העומד בראשה את מקדש ה'. המקדש נבנה ע"י האומה כולה, כבית שהאומה בכללותה הכינה כמקום משכן לה' בו תעבוד את אלהיה כאומה שלמה.

בבית זה, שהוא מייצג את האומה כולה, שוכן ה'. ה' באמת אינו שוכן בבית אלא בעם - 'עשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' כתיב, וכבר דרשו - 'בתוכו לא נאמר, אלא בתוכם', ונאמר 'ושכנתי בתוך בני ישראל' וכהנה רבות. נמצאנו למדים, כי בבית שמייצג את האומה כולה - בו שוכן ה', וליתר דיוק - בבנינו שוכן ה' בישראל.

לבנין הבית מגיעה מכך שאינם חפצים בבנינו. **ציבור** היראים, מאידך, חפץ במקדש, הוא הציבור שרוצה לבנות את המקדש וואם אמנם יש שאין רוצים לבנותו בידים ממש, זהו רק מחסרון ידיעת ההלכות, וממחשבה כי יש לכך עיכובים הלכתיים וכדומה, אך כולם חפצים במקדש ובבנינו. מאידך, ציבור זה, שעקרונותיו הם המנחים את אורחות חייו, הוא הציבור היותר קבוצתי, ובו כל אחד נפרד ממי שאין דעותיו כמותו, ולעיתים אף על רקע פעוט של עדה, חוג וכיוצא בכך. בציבור זה, חטא שנאת חינוס הוא החטא המונע את בנין המקדש.

כאמור לעיל, הפלגנות והקבוצתיות שורשים בתכונה חיובית לכאורה, של חיים המונחים על-ידי עקרונות ודבקות באותם עקרונות. אולם למרות זאת, למרות שאנו ציבור המורגל להתנהל על-פ' עקרונותיו ולראות את העולם ואת הסובבים אותנו דרך עקרונות אלו, עלינו להתבגר, ולהתגבר על החילוקים הפנימיים. אין איש צריך ונדרש לוותר על דעותיו, אם הן אכן נתבררו לו בדרכי העיון והלימוד התורני ועל פי רבותיו, אולם זאת עלינו להבין - עם ישראל כל מהותו וסיבת קיומו הוא עם אחד העובד את אלהיו כאחד, כעם ולא כקבוצה. וככל שדעותי חלוקות משל חברי, עבודת ה' השלמה מוכרחה להיות על-ידי שנינו יחד. כאשר אנו נתאחד לעם אחד, ונתקן את חטא שנאת חינוס, וכשאלו שאינם יראים יתקנו את החטא שלא עלו העם כולו לבנות את המקדש, ויחזרו כולם למקדש בליבם ובנפשם, יחזרו אל הקודש ואל המקדש, אל ה' ואל תורתו, אל מצוותיו ואל מקדשו - אז יבנה המקדש כמקדש האומה כולה, וישוב ה' לשכון בתוכו ככתחילה.

יראו עינינו וישמח לבנו ותגל נפשנו בישועתך באמת באמור לציון מלך אלהיך. ■

שנאת חינוס איננו תלוי רק בשלום בין הקבוצות שבעם ישראל, שלום שאיננו אלא מעין הסכם שביתת נשק. תיקון חטא שנאת חינוס תלוי בהפנמה בקרב האומה כולה של היסוד, ולפיו עם ישראל הוא אומה אחת ואיננו קבוצות קבוצות, כשתחושת החיבור של כל יחיד לאומה כאומה תגבר על תחושת החיבור של כל אחד ואחד לקבוצתו. אז נוכל לומר, שחטא שנאת חינוס תוקן משורשו.

אם יבנה המקדש קודם שזה יקרה, הלא יחרב עוד קודם שיבנה. כל אחד יכול לתאר כיצד יראה המקדש, כשכל קבוצה דואגת לאינטרסים שלה במקדש, להקצאות ככל היותר לחוג שלה במרפסת עזרת הנשים, לכך שהקבוצה השנייה לא תקבל חלילה תפקידים מעבר לאחוז שלה באוכלוסיה וכו' וכו'. כפי שיכול כל אחד להעלות בדמיונו, מקדש כזה - גם אם יבנה - לא יהיה מקדש האומה, שהרי קלקול זה, כאמור, הוא שגרם מתחילה לכך שלא שרתה שכינה בבית שני, ואחר שגבר עם השנים - לבסוף גרם גם לחורבנו.

אם נביט סביב נראה, שאלו שאינם שומרים את התורה - הקבוצתיות אצלם אינה חזקה כ"כ, ויותר ניתן להבחין בהם אומה מאוחדת מאשר אצל שומרי התורה. הדבר מובן וברור, שכן מי שאין עקרונות בחייו, אין לו סיבה להתפלג ולהפרד מקבוצה שאינה תואמת את עקרונותיו שאין לו. אצל אלו, החטא שהחריב את הבית השני - חטא שנאת חינוס - אינו קיים. המניעה מצדם לבנין בית המקדש היא אותה מניעה שמנעה את בנין הבית הראשון מחדש, כלומר מה שלא עלו כל ישראל לארץ לבנות את הבית. החילונים בזמננו אמנם שבו לארץ, אך לא שבו אל המקדש. הם אינם רוצים את המקדש ואת מה שהוא מבטא - את החיבור לה' והדבקות בו, ומכיוונם המניעה

עיונים בדרכי העבודה

הרב אליהו ברים

[פרק טו]

תשובה, אוסיף עוד שאלה. איך אפשר לומר, שאם אדם לא מוציא לפועל את 'מזלו' באופן חיובי, הוא יצא בהכרח באופן שלילי? הרי מן הסתם יש יותר אנשים בעלי מזל 'מאדים' מאשר יש רופאים, שוחטים ומוהלים... וודאי בציבור שלנו... ובאופן כללי מן הסתם גם בין יושבי בית המדרש שאינם בעלי מלאכה ישנם בעלי מזל זה."

"שאלה טובה! איך זה מביא לידי תשובה?"

"אתה יודע מי שואל את השאלה הזו? רבה! נראה את הגמרא: "האי מאן דבמאדים יהי גבר אשיד דמא א"ר אשי: אי אומנא אי גנבא אי טבחא אי מוהלא. אמר רבה: אנא במאדים הואי! אמר אביי: מר נמי עניש וקטיל!" (שבת קטז). שואל רבה, איך אמר רב אשי שמי שנוולד במאדים יהיה אחד מהדברים שמנה, והרי אני במאדים ואני לא שוחט וכו', ומאיך גם לא גנב או רוצח! עונה לו אביי, שאכן זה קיים בו! שהוא מקפיד ומעניש! כלומר, תכונות האופי האלו אמנם לא בהכרח תצאנה לפועל באופן החריף והקיצוני שלהן, אך הן בהכרח קיימות ופועלות!"

"ומה עושים בשביל זה?"

"נראה עוד קטע בגר"א. על הפסוק "אם רעב שנאך האכלהו לחם ואם צמא השקהו מים". (משלי כ"ב כ"א) - "... והענין שקאי על היצר הרע שנקרא שונא כמ"ש בגמרא. ואמרו 'אם פגע בך מנוול זה משכהו לבהמ"ד. אם אבן הוא נימוח ואם ברזל הוא מתפוצץ', והיינו אם יפגע בך מנוול שהוא היצה"ר ורוצה להטות אותך מן התורה שלא תלמד כלל, 'משכהו לבהמ"ד'. כי אם האדם יתחיל ללמוד תיכף לשמה לא יניח לו אך יתחיל שלא לשמה ומתוך שלא לשמה בא לשמה. וזהו משכהו גם כן לבהמ"ד שיהיה עמך. והיינו שתלמד שלא לשמה וממילא יתבטל כי מתוך וכו' ומכל שכן שכוונתך

"עברו עברו בשערים פנו דרך העם סלו סלו המסכה סקלו מאבן הרימו נס על העמים".

(ישעיהו ס"ג)

"שבעה שמות יש לו ל"צה"ר... ישעיהו קראו מכשוש, שנאמר (מ"ד): "ואמר סלו סלו פנו דרך הרימו מכשוש מדרך עמי", יחזקאל קראו אבן...". (סוכה כג).

"שלום וברכה ר' אליהו!"

"שלום וברכה גם לך בן-ציון. נו, מתחדש משהו?"

"קצת... חשבתי הרבה על מה שדיברנו. אבל בגלל שעצרנו באמצע, ויש לי שאלות שלא נפתרו עדיין, קשה לי לקבל לגמרי את הדברים."

"אני מבין. אתה רוצה לסכם עד כאן?"

"כן. עסקנו בשאלה איך יכול אדם לברר מה האופי שלו. לזה הגענו מההבנה שהאופי זה מה שקרא הגר"א 'דרכו של האדם', שלכל אדם יש דרך שלו, והוא יכול לדעת מה היא, ולנושא הזה בכלל הגענו ממה שראינו ברמח"ל, שלכל אדם יש תפקיד מסוים שאותו מוטל עליו לבצע בעולם, ורק לפיו יבחנו מעשיו. ולזה הגענו... טוב, מספיק. נכון?"

"ימין ושמאל - מים ואש"

"עוד קצת... לזה הגענו מהאמירה הכללית שאין לאדם להשוות את עצמו לטובכים אותו, וממילא מה שעושים האחרים לא מלמד מה הוא חייב וכו'. וכעת נחזור למה שעסקנו בו. סיימנו בשחה הקודמת בשאלה טובה ששאלת. כיצד יכול אדם לברר את אופיו בתוך כותלי בית המדרש, וכן, מה יעשה אדם שברור לו, למשל, שהוא בעל מזל 'מאדים'. האם ילך להיות מוהל או שוחט בין הסדרים? הרי זה לא שייך! כדי שנבוא לידי

שיצרו הוא מצד הגבורה, 'אש', מין טיפוס נצחן שאוהב ויכוחים ולא מתבייש מאנשים, או טיפוס 'ריאלי', 'מתמטיקאי', חריף מוח - לו מתאימה מלחמתה של תורה, ולימוד העיון העמוק. לעומתו טיפוס ה'מים', בעל הנפש ההומה, הרגיש, הביישן והנחבא שרק רוצה שכולם יהיו בשלום ורוגע - לו מתאים לימוד האגדה, סודות התורה, שם הכל מאוחד ומתחבר. ומפורש בדבריו, שהעיסוק של אדם בחלק המתאים לו ישכך את היצר ממנו הוא סובל. אך במקרה שאדם לא יעסוק בחלק המתאים לו, הוא לא ימצא את סיפוקו בתורה, ויצרו שישאר רעב או צמא יחפש מה לאכול ולשתות במקום אחר חלילה."

ה' רוצה ממך את מה שטוב לך!

"זה נורא מאוד מה שאתה אומר עכשיו! אבל אתה יודע מה יעשו למי שינהג ככה למעשה? מי שילמד מקרא ומדרשים או אפילו מסכתות אחרות בש"ס, במקום את הרייד הישיבתי, אתה יודע מה יהיה סופו!"

"מה יהיה סופו? מאיזו בחינה?"

"קודם כל חברתית. הוא יהיה ללעג ולקלס. וגם מצד האמת, הוא לא ידע ללמוד! וישנה גם ידיעת

ההלכה. מי שילמד רק אגדה, לא ידע הלכה!"

"קודם כל חברתית. גם בשיחה הקודמת שלנו שאלת על הלחץ החברתי. אני רוצה להראות לך עוד גר"א, אבל לפני כן, תגיד לי אתה. בחור שהנפש שלו צריכה את העיסוק בחלק מסוים בתורה, וזה מרומם אותו ועוזר לו בהתמודדות עם היצר וכל בלבולי עוה"ז - אתה סבור שעליו להניח את מה שטוב לו ולעשות מה שכולם עושים? למה? האם זו תורה לשמה? האם זו צורה שיכולה בכלל

לשם שמים, וגם הוא אינו רוצה באמת אפילו בהשלא לשמה. ואמרו שם אם אבן הוא נימוח ואם ברזל הוא מתפוצץ, אם אבן הוא נימוח שנאמר: "אבנים שחקו מים". ואם ברזל הוא מתפוצץ שנאמר: "הלא כה דברי כאש" גו'. והיינו ששני מיני יצה"ר הן כמ"ש למעלה תאווני וכעסני והן

ימין ושמאל מים ואש וכנגדן נקרא התורה ג"כ אש ומים כמ"ש: "הלא דברי כאש" גו' "הוי כל צמא לכו למים". והיינו שבתורה הן ב' דברים הלכות ואגדות. ואגדות נקרא מים (תנייב י"ד). שמושך לבו של אדם כמים. ושם כל ענייניהם על מוסר שמה יסבר יצה"ר של התאוות ע"י מוסר. וההלכות הן הדינין שהן האש וכמ"ש אורייתא דקא מרתחא ליה. והחילוק שבין מתפוצץ לנימוח שמתפוצץ הוא ע"י אש שמתפוצץ תיכף מכל וכל אבל נימוח הוא ע"י המים ובהמשך הזמן. וזהו אם אבן הוא נימוח בהמשך הזמן כי קשה מאוד לשברו. ונקרא תאווני 'אבן' שהוא מטמטם לבו של אדם. 'ואם ברזל הוא מתפוצץ' מאש, הוא הכעסני. [וזה סוד שהדינין אין מתמתקין אלא בשרשן דהיינו בשורש הדבר, שנבראו בשביל הדבר הזה. ולכן כעסני נמתק מן האש של תורה שהוא נצרך לזה. ואבן ע"י מים שהן התאוות הנצרכין להתורה, ובאגדות שאדם מתאוה להן שהן

סוד המים] כי הכעסני נוה לשברו יותר מן התאווני מפני שאין נצרך כל כך ולכן מתפוצץ תיכף. וזהו 'אם רעב שונאך' שהוא היצר הרע אם הוא רעב, שהוא הכעסני - האכילהו להם שהוא הלכות (תנייב טז) שהוא נצרך להלכות כמ"ש 'ורב תבואות בכח שור' ואם צמא, שהוא התאווני - השקהו מים שהוא אגדות ואמר האכילהו כלומר שתלמד הכל אף שלא לשמה כנ"ל. "כתוב כאן, שלכל אחד יש בלימוד התורה החלק המתאים לו לפי יצרו! מי

ומפורש בדבריו, שהעיסוק של אדם בחלק המתאים לו ישכך את היצר ממנו הוא סובל. אך במקרה שאדם לא יעסוק בחלק המתאים לו, הוא לא ימצא את סיפוקו בתורה, ויצרו שישאר רעב או צמא יחפש מה לאכול ולשתות במקום אחר חלילה

בחור שהנפש שלו צריכה את העיסוק בחלק מסוים בתורה, וזה מרומם אותו ועוזר לו בהתמודדות עם היצר וכל בלבולי עוה"ז - אתה סבור שעליו להניח את מה שטוב לו ולעשות מה שכולם עושים? למה? האם זו תורה לשמה? האם זו צורה שיכולה בכלל לברא לשמה?

"אכן דברים ברורים ונוקבים. אך לא כל כך מתאימים למציאות שלנו."

"מדוע? לא בהכרח. אתה לא חייב לעשות דברים קיצוניים ובוולטים. תמצא לך איזו נקודה שבה אתה יכול ללמוד ממקום שלך חפץ, ובוזה תמלא את הצורך שלך. זו גם תשובה לשאלות הנוספות שלך. אכן אדם צריך ללמוד איך לעיין. ואדם חייב לדעת הלכה. אך מה שיהיה עיקר עניינו בתורה, זה מה שמתאים לו! והאמת ניתנת להיאמר, כשאדם לומד מה שמתאים לו, הוא באמת לומד! גם את מה שפחות מתאים לו. כי הוא שבע! אך כשהוא כלל לא עוסק במה שמתאים לו, ומתאמץ להתעסק במה שלא מתאים לו – די ברור מה תהיה מידת החשק שלו ללימוד ואולי גם לעבודת ה' בכלל. ומה שאני אומר אלו לא השערות."

מה בין אופי למידות?

"כן, ברור. גם אני רואה את זה בישיבה. אבל יש לי קושיה על כל המהלך! איך יתכן שרבה, שעסק בתורה, לא ביטל לגמרי את המידה של הקפדנות? חוץ מזה, שאלה שעלתה לי כבר בשיחה הקודמת, הרי ראינו שאדם לא יכול לשנות את 'דרכו', האופי שלו, כלומר שמי שהאופי שלו הוא 'כעסני' לא יכול לשנות את זה! אם כן, מה זה 'עבודת המידות'?! לפי זה אין דבר כזה!"

"שאלה מצוינת. אך אני בספק אם לעסוק בזה עכשיו. זה לגמרי מחוץ למהלך שבו אנחנו עוסקים."

"זה ארוך?"

"בסדר. נענתי לך. לפי דרכנו כביאור מה הן המידות זה לא קשה כלל. ה'מזל', האופי, כמו שאמרנו, הוא התבנית של המבנה הנפשי. אותו אי אפשר לשנות. הוא הבסיס. אך ההתנהגות של האדם אינה מוכרחת להיות לפי האופי שלו. ניתן לכפות אותו ע"י יראה וכדו', כמו שמפורש בביאור לפסוק 'חנך לנער'. יותר מכך, ה'מידות' – אמרנו שהן ה'רישומים הנפשיים' שעל פיהם מפרש האדם את המציאות, ובסופו של דבר על פיהם הוא מתנהג. אותם וודאי שאפשר לשנות ולתקן. כלומר,

לכוא לשמה? כל ההיתר ללמוד שלא לשמה הוא כדי שתוך כך יבוא לשמה. אך בצורה הזו? במקום לבדוק כיצד התורה משפיעה עלי יותר ומעלה אותי יותר, וללמוד את החלק הזה 'לשם שמים' כי כך אני מתקרב לה', מתחבר לה', יודע את רצונו ועושה אותו – במקום זה לבדוק זה הזמן מה הציבור מחשיב או אומר שצריך, ואותו ולשות, ולזנוח לגמרי את השאלה מה ה' רוצה שאלמד? ירחם ה'! אם לזה קראת 'לחץ חברתי', הרי שבהחלט צריך לבטל אותו! וכעת נראה את הגר"א."

"רגע, אבל אם תבטל את הלחץ החברתי, יהיו בחורים שלא תהיה להם סיבה ללמוד!"

"ראשית, מדברין משמע שיש בחורים שתהיה להם סיבה גם בלאו הכי. מה הסיבה? תחשוב על זה. ומה אתה אומר, שכדאי לגרום ללחץ חברתי בשביל שילמדו? זו הסוגיה של לימוד שלא לשמה! זה לא כל כך פשוט! אך זה לא ממש מענייננו כרגע, על אף שבזה עוסק הגר"א בתחילת הקטע שראינו. זו אכן סוגיה שיש לעסוק בה. ובאופן כללי אומר, שזה קשור גם כן למה שקראנו 'עבודת היראה' ו'עבודת האהבה', כמו שאתה זוכר."

"אה. צריך לעסוק בזה פעם. יש לי בנושא הזה חוסר בהירות רב."

"בסדר, לא עכשיו. נחזור לעניין. משלי י"ד ב' – 'הולך בישור ירא ה'. כי כל אדם צריך לילך בדרכו הצריך לו. כי אין מידת בני אדם שוים זה לזה ומחמת זה הוא רגיל בעבירה הבא באותו מידה, וצריך לגדור עצמו מאוד בזה, ומה שאין חבירו צריך לזו השמירה, וחבירו צריך לדבר אחר. ולכן 'הולך בישור' – בדרך הישר שלו אע"פ שבעיני הבריות הוא רע כי אינו יודעין מה שהוא צריך ואע"פ כ הוא הולך בישור, הוא 'ירא ה' כי מתירא הוא שלא יבא לידי עבירה מחמת טבעו הרגיל בו. ונלוז דרכו – אבל מי שמעקם דרכו הצריכין לו בשביל להתגאות בעיני הבריות לעשות דבר הישר בעיניהם אע"פ שאילוי הוא רע ובא מחמת זה לידי עבירה. בוהו – הקב"ה יודע מה שהוא צריך, והוא אינו עושה הצריך לו ועושה הישר בעיני הבריות, הרי עליו יראת בשר ודם ואין עליו יראת ה'..."

-**נכון**... אתה רואה איך הדברים נפגשים? כעת יש לך רצון לעקוב אחר המעשים שלך, מסיבה אחרת. לא כדי 'למצוא בעיות' אלא כדי להכיר את עצמך... וכרגע זה לא נראה כמו שזה היה נראה לך מנקודת מבט של 'צריך לעשות חשבון המעשים'..."

"נכון, כי אני לא נדרש בזה לשנות משהו... רק לשים לב!"

-**לשים** לב ולהתכוונן למקום שבו ה' רוצה שבו תהיה, מקום שבו תוכל להתקדם בעבודת ה' כמו שבאמת מתאים לך! עבודה גדולה וחשובה היא זו! יתכן שזוהו רומז הרמח"ל במילותיו בתחילת פרק ג' - 'שיתבונן מהו הטוב האמיתי שיבחר בו האדם'.

לכל אדם ישנו 'הטוב האמיתי' שלו! מלבד, כמובן, הטוב האמיתי הכללי, שהוא מה שמפורט בפרק א'."

כמה ה' דורש ממך?

"בסדר. יפה מאוד. הבנתי שאני לא אמור להשוות את עצמי לאחרים, כי לא כל אחד יכול להיות בעל מדרגות עליונות, כמו שראינו במסילת ישרים, וגם לא כל אחד אמור לעסוק בתורה ובעבודה דווקא בצורה ש'כולם' עוסקים ועובדים. אבל, נניח שאכן מצאתי מה ענייני בתורה ובעבודה על פי האופי שלי, גם כך יש איך-סוף עבודה!"

-**תסביר** יותר בבקשה..

"נאמר שעלי לעסוק בעיקר באגדה. מלבד זאת עלי ללמוד הלכה וגם דרכי הלימוד וכו', ישנם שלומדים שמונה עשרה שעות ביממה! ישנם שלומדים ברציפות ובעמל! ועוד ועוד! כלומר, גם אם אני מוצא את מה שמתאים לי, עדיין אני לא יודע כמה ה' דורש ממני!"

-**למה?** ה' דורש ממך כמה שאתה יכול! כבר דיברנו על זה, לא?"

"נני! אין דבר העומד בפני הרצון!, 'אין לא יכול יש לא רוצה!', 'יגעת ומצאת תאמין!' וכו',

אדם שנולד 'כעסני', עם נטיה לקפדנות, ישאר תמיד בעל נטיה כזו. אך האם יכעס או שלא - זה תלוי בתפיסות אותן הוא מסגל לעצמו, וכן בעבודה נכונה כמו שאנחנו לומדים עכשיו, ליישם את הנטיה שלו באופן חיובי. גם זו צורה של 'עבודת המידות', להעלות את המידות לשורש הטוב שלהן, כמפורש בגר"א לעיל."

"לא אומר שהבנתי, אבל נחזור לקושיה שלי מרבה."

-**בסדר**... האמת שחשבת על השאלה הזו, ואין לי תשובה. השאלה בעוצמתה עולה כשלומדים את הגמרא במגילה (:) שמשפרת ש'קם רבה שחטיה לרב זירא'. איך יתכן כזה דבר? [בפשט, לפני התיירוים על דרך הדרוש]. וכאן

אביי צריך להזכיר לו שימר נמי עניש וקטיל? עוד עולה הקושי כאשר רבה אומר על עצמו 'כגון אנו בינונים' ש'זה וזה -יצר הרע ויצר הטוב - שופטן'. כמו שאומר לו שם אביי -לא שבק מר חיי לכל בריה' (ברכות 60)... אנחנו וודאי לא יכולים להאמין שלאמורא כרבה עדיין יש התמודדות עם יצר הרע. מכל מקום, גם אם צריך לישב מה היה אצל רבה, העיקרון כתוב ומוכח בפירושו. אולי זה שרבה עסק בתורה החליש את יצרו אך לא מנע אותו לגמרי, ואם לא היה עוסק בתורה היה במצב חמור יותר, אולי כדי למנוע את היצר לגמרי היה עליו להיות ממש שוחט וכדו' ולא היה די בעסק בתורה בבחינת 'אש'. אינני יודע. מה שאפשר ללמוד מכאן הוא, שגם אם אנחנו עדיין מתמודדים, אין זה אומר שאיננו יכולים להיות אמוראים..."

"יפה... לא שמתי לב לנקודה הזו... למעשה אתה אומר שאדם יכול לזהות את 'המזל' שלו לפי היצר שלו, אם תאווני או כעסני, ואם אין לו האפשרות לבטא אותו למעשה בצורה חיובית, אפשר גם בלימוד חלק התורה המתאים ליצר זה, להעלות אותו לשורשו ובכך לשכך את היצר. ואיך לזהות האם אני מסוג התאווני או הכעסני? לזה צריך לשים לב לעצמי. רגע, זה בעצם לעשות חשבון המעשים!"

"בן..." זה יהיה בפעם הבאה? אנחנו עוצרים ממש באמצע המתח..."

"בסדר, אולי זה יגרום לך לחשוב על זה בינתיים... רוצה לסכם?"

"בן. עסקנו בסוגיה כיצד יכול אדם למצוא את האופי שלו בין כותלי בית המדרש, ואין אפשר להפנות את הכוחות לאפיק חיובי על ידי עיסוק בחלקי התורה המתאימים לאופי האדם. ראינו שאדם ירא שמים עושה מה שטוב לו בעבודת ה' ולא מה שסביבתו רוצה שיעשה. הקשיתי עליך מרבה ונשארו בצריך עיון, הבנתי שכדי לזהות את האופי שלי, וממילא את מה שה' רוצה ממני בעולם, וגם מה הוא לא דורש ממני בעולם, עלי לעשות סוג של 'חשבון המעשים', שדווקא אין לי התנגדות לעשות, ולבסוף שאלתי, שגם כשאדע מה אני צריך ללמוד או לעשות בעולם, אני עדיין מרגיש לחץ, כי אני לא יודע עד כמה אני נדרש להתאמץ. אני רוצה לומר לך שזו מערכה בנויה היטב! שלב על גבי שלב! וזה גורם לי לתחושה שבסופו של דבר, יש תשובות לכל..."

"בעז"ה. אני שמח לשמוע."

"עוד דבר, מעולם לא הכרתי ככה את דברי הגר"א... משום מה תמיד שמעתי דברים אחרים... שאדם שלא שובר את המידות למה לו חיים, ושאסור ללכת אחר התאוה אפילו מעט, ועוד. עכשיו אני מקבל מבט קצת שונה..."

"נכון. גם מה שאמרת כתוב. אך 'כל עניין אמיתי ישוב כזוב אם ייוחס לנושא בלתי הגון לו או אם ילקח שלא בגבולו', כלשון הרמח"ל (בקה"מ לרך"ס). כשנזכר, אם נזכר בעז"ה, לקבל תמונה שלימה, נוכל להבין גם את המאמרים האלו."

"תודה רבה!"

"בשמחה. בעז"ה!"

כל המאמרים שכבר אמרתי לך! מה זאת אומרת 'לא יכול'. איך אפשר לדעת בכלל כמה אני יכול. אם חברים שלי, בני גילי, בעלי כשרון בערך כמוני יכולים, מדוע שאני לא אהיה יכול??"

"ואז מה יוצא? שאתה חייב לנהוג לחומרא, שכל מה שמישהו 'פחות או יותר כמוך' מצליח, גם אתה חייב להצליח?"

"אה... לא יודע... כן!"

"ואתה מצליח?"

"אה... לא, אבל זה לא אומר שאני לא חייב! אני אולי צריך יותר רצות, או יותר לתפוס את עצמי, או לא יודע מה, אבל זה שאני לא מצליח וודאי לא פוטר אותי!..."

"ויעל זה התבע בשמים בסופו של דבר? עשית כל מה שבידך, רצית מאוד להיות בסדר ותענש על כך שלא הצלחת? מדברין יוצאת אמירה חמורה מאוד! כאילו כל מה שה' רוצה במצוות שהוא מצווה אותנו זה להעניש אותנו, חלילה! מציב בפנינו רף שאיננו יכולים לעמוד בו, ואז מעניש אותנו?!"

"חם וחלילה! מה הקשר! זה שאני לא מצליח זה בגלל שאני לא מספיק רוצה או מתאמץ. או בגלל בחירות רעות שעשיתי בעבר, לא בגללו! כמו הפסוק שהזכרתי כבר, 'אולת אדם תסלף דרכו, ועל ה' יועץ לברו'."

"רק רגע. תגיד לי. מה אתה מרגיש. שאתה רוצה או שאתה לא רוצה? שאתה יכול להצליח או שאתה לא יכול?"

"אה... אני מרגיש שאני רוצה ושאני לא יכול, אבל חייב להיות שאני כן יכול ואם אני לא מצליח סימן שאני לא רוצה או לא עושה מספיק..."

"בסדר. הבנתי. נראה שניאלץ לעצור כאן. אך קודם, בוא נסכים על נקודה אחת. אתה מסכים לכך שיש מצב עליו אדם לא נתבע? הרי 'אונס רחמנא פטריה'."

"כן, אבל מה מוגדר אונס?"

"בסדר, אם כן, זה מה שעלינו לברר. מהו הגבול ממנו אדם כבר לא נחשב 'בוחר ברע' שנענש, אלא 'אנוס' או קרוב לכך."

דעת החתם סופר על ארץ ישראל בתקופתנו [ג] הרב חיים פרידמן

אל עיר הקדש שנה אחר שנה, מהביזה שבזזו אותם, וטמאו נשים על ס"ת שבהיכל, ושנה זו מהרעשת הארץ נהרגו בעו"ה לאלפים, זה יראה שרצון השי"ת שכעת לא נילך מעצתינו ומרצונינו לא"י, רק שנמתין שמשו"ח צדקינו יוליכנו לארצינו..."

כלומר, הוא מדבר על הצרות שעברו תלמידי הגר"א שעלו לירושלים, שהם סבלו את ה"הרפתקאות דערו אל עיר הקדש" באותם שנים, והוא כותב שהדבר מוכיח, שלא עשו כרצון ה'.

והנה זה לעומת זאת, החתם סופר התייחס אל תלמידי הגר"א בהערצה ובאהבה מופלגת, ושיבח אותם ואת מפעלותיהם, ובענין רעידת האדמה, כתב החתם סופר טעם הפוך מן הקצה אל הקצה, ולפיו רעידת האדמה אירעה דווקא בגלל שלא הלכו בעקבותיהם של תלמידי הגר"א שעלו ליישב את ירושלים. וכפי שהבאנו בארוכה במאמר הקודם.

אם כן נמצאנו למדים, כי לא נשאר צל צלו של ספק, שכבר בשורש הדברים נפרדות דרכיהם של החתם סופר ושל סאטמר מן הקצה אל הקצה, לא נגע ולא פגע, ולא קרב זה אל זה. ומאידך, החתם סופר היה חבר אל תלמידי הגר"א וקרא לכל בית ישראל ללכת בעקבותיהם.

המאמרים האחרונים עוסקים בשאלה שהפנה אלי אחד מקוראי העלון - אילו היה ה'חתם סופר' חי בימינו, האם הוא אכן היה סובר כמו הדעה שאתם מייצגים, הרואה באופן חיובי את בנין הארץ בימינו וההכנות לגאולה, או שמא שיטתו היתה הפוכה בדיוק, והוא היה סובר כמו השיטה אותה מייצגים חסידי סאטמר, ולפיה כל מה שקורה בימינו אינו אלא מעשה שטן, ועלינו למשוך את ידינו מכל מה שנעשה ולברוח ח"ו מארץ הקודש לטומאת ארץ העמים?

והשבת, שבנדון דידן אין צורך לחפש ממה הוא היה אומר, אלא לראות מה הוא אמר. וזאת, משום שניתן לערוך הקבלה ולהשוות באופן ברור ומוכח בעליל בין דברי החתם סופר לבין דברי הישמח משה, זקנו של בעל ה'ויואל משה', שעל שמו קרוי הספר.

ובמאמר הקודם הבאנו מחלוקת חזיתית בהווי המציאותי בין ה'חתם סופר' לבין הישמח משה, בענין היחס אל תלמידי הגר"א אשר עלו לארץ ישראל משנת תק"ע לשם קיבוץ גלויות ובנין ארץ ישראל.

וכך כתב בעל הישמח משה' בהמשך המכתב שהובא ב'ויואל משה' (כונה ב"שמח משה", סוף חלק 7) -
"ולו נראה ברור מפני הרפתקאות דערו

החתם סופר עודד רבים מתלמידיו לעלות ולבנות את ירושלים

ולא זו בלבד, אלא החתם סופר גם הנהיג הלכה למעשה, כאשר המריץ ועודד רבים מתלמידיו לעלות לארץ ישראל, ובפרט לירושלים בצעירותם, על מנת לבנותה נחוץ מתלמיד אחד כולם עלו לירושלים (כמוצא להק"צ בגאון רבי ישראל ז"ח סוכ"ץ ז"ק"י^[*]), והם פעלו במסירות רבה למען פיתוחה ובניינה וגאולת אדמותיה מהערים, כאשר מעל כל מפעלותיהם חופפת האהבה והמסירות לארץ ישראל של רבם החתם סופר זיע"א.

וכן נכתב בהקדמת הספר "ארץ ישראל במשנת החתם סופר" (בהוצאת "מכון להולדת ספרים וחקר כתבי יד ש"ס החתם סופר ז"ל - גבעים" וירושלים תשצ"א) -

"ובאמת בזה נתייחדו רבים מתלמידי החתם סופר זצ"ל שעלו לארץ ישראל בצעירותם, לחיות בה את ימי חייהם, ולא רק להשלים את נפשם בה בזקנותם ולזכות להטמן בעפרה.

אהבה נחשקת זו לארץ ישראל, הנחילה והורשה מרן החתם סופר זצ"ל לתלמידי ולבניו אחריו, אשר היו את חוד החנית בבנין ירושלים וערי, ומהעושים למענה במקום מושבותיהם בגלותם (ראה על כך פתק ש' שסספר דק)^[*].

בנו ממלא מקומו הגה"ק מרן רבי אברהם שמואל בנימין סופר זצ"ל, למרות היותו עמוס הטרדות לפקוח עין על העיר פרשבורג ותושבי ולומר שיעורין כסדרן בישיבתו הרמה, לפני

ארבע מאות חובשי ספסלי, ולהריץ תשובות בהלכות סבוכות אשר נשאל עליהם, קיבל על עצמו אחר פטירת אביו זצ"ל להיות "גבאי ארץ הקודש", שתפקידו היה לפקח על גיוס התרומות בארץ מגוריו עבור עניי ארץ הקודש, ולשלחם אל מחוז חפצם. כמה אגרות אודות תפקידו הלזה נשתמרו ונדפסו בספר "זכור לאברהם" (ספר זכרון צמלחות שנה להסתלקו צבולת מכן חתם סופר, עמודים יג, כג, כה-ל). - והמעין בספרי ה"כתב סופר" על התורה ובדרשותיו, ראה יראה את הגעגועים העזים שאחזהו כשדיבר אודותי'.

גם בנו השני הגה"ק מרן רבי שמעון סופר זצ"ל האב"ד ור"מ דק"ק קראקא אשר במדינת פולין, גדוש היה בגעגועים עזים לארץ הקודש, עודד והמריץ פעילים שפעלו למענה ביד נדיבה ונפש חפיצה. וכשם שהיה דורש בכבודה ומעודד את החושקים לעלות בקודש אליה, כן גם חשק ונתאוה לקיים זאת בגופו, כאשר נלמד לדעת ממכתב שכתב בשנת תרט"ו אל גיסו הגה"ק רבי זלמן שפיער זצ"ל האב"ד ור"מ דהעיר וויען, אודות משרת הרבנות שהוצעה לו בעיר פאפא, ובתוך הדברים כותב הוא:

"והאמת אגיד לאהובי, כי גם אני גם זוגתי הצדקת תחי' עינינו נשואות ומיחלות לה' שיסייעני על

דבר כבוד שמו לחיות בנועם ה' בהר קדשו בירושלים תוב"ב במקומו האפשרי. וכבר גיליתי לאהובי קצת מאין עלתה מחשבה זו על לבנו, ה' ישמרנו ויחינו וישמחנו על בנינו לאורך ימים טובים, לזאת הסכמתי בדעתי אם יבואו הנה האנשים הידועים, בשום אופן לא אבטיח להם להשכיר עצמי להם

"ובאמת בזה נתייחדו רבים מתלמידי החתם סופר זצ"ל שעלו לארץ ישראל בצעירותם, לחיות בה את ימי חייהם, ולא רק להשלים את נפשם בה בזקנותם ולזכות להטמן בעפרה

אהבה נחשקת זו לארץ ישראל, הנחילה והורשה מרן החתם סופר זצ"ל לתלמידי ולבניו אחריו, אשר היו את חוד החנית בבנין ירושלים וערי, ומהעושים למענה במקום מושבותיהם בגלותם

[*] אמנם יש לציון כאן מש"כ בספר "האיש על החומה" (ח"ב עמוד 105):

"למרות המפותיו הבלתי פוסקות של החתם סופר בדרשותיו ושיחותיו למען העליה לא"י - לא הצליח לעורר תנועה המונית כפי שפעלו במאורגן תלמידי הגה"א והבעש"ט. וההסבר לכך הוא, מפני שבהונגריה לא היו רדיפות הגויים באותה תקופה, ואדרבה אז הבריק "תור הזהב" של חיי שלווה בקרב הגויים, בתנאים אלו ובמצב כזה נקלמו דברי החתם סופר ואעוקותיו על עזיבת הגלות, רק אצל מספר קטן מתלמידיו..." (עין במאמריו במדור "קול התור" - בגליונות כ"א, כ"ב).

תלמידי החת"ס. ונביא קטעים מהפרק הנ"ל. ואמנם שינינו מעט מהסדר, וסידרנו את סדר התלמידים לפי סדר נושאים שהודגשו במיוחד אצל כל אחד מהם.

לזמן מוגבל כאשר המה מבקשים לכל הפחות לחמש שנים, ואם יפצרו בי אני מגלה ליחידי סגולה שבהם טעמי ונמוקי אולי על ידי כך יניחו אותי ולא יפצרו בי. וה' אלקי אבותי יעזור לי להשלים מחשבתינו לטובה לראות ולראות בעיר ה' שמה עד ביאת הגואל בב"א.

את התאריך הקדום ביותר אודות תלמידי מרן החתם סופר זצוק"ל בירושלים, מוצאים אנו בתשובה (פסע"ז חלק ב' סי' קל"ב) אשר כתב מרן זצוק"ל ביום י"ג טבת שנת תקס"ד, וז"ל - "וביום שמחת תורה העבר הגיע לידי מכתב מירושלים עה"ק מאחד מתלמידי היושבים שם". והאגרת נכתבה מיום א' ט"ו אב העבר.

כמה מתלמידי מרן החתם סופר זצ"ל אף העשירו את הספרות אודות אר ישראל, וחיברו ספרים יקרי ערך העוסקים בשבחה כמפורט בפרק ט' שבספר דנ".

**עליית תלמידי ה"חתם סופר" זיע"א
לארץ ישראל**

כפי שראינו בהקדמה הנ"ל, הם מציינים במיוחד לפרק ט - שם הובאו מקורות על עליית

"לְעֵבֶדָה וְלְשִׁמְרָה" - לְעֵבֹד אֶת אֲדַמַּת הַקּוֹדֶשׁ

**הגאון רבי דוד פרידלנדר (קאלעכער)
זצוק"ל**

רבי דוד נולד ברוסיה, בעיר רוזיצה שבפלך חרסון, בערך בשנת תקפ"ו. בגיל צעיר למד אצל מרן החתם סופר. עלה לירושלים יחד עם אביו רבי יונה בשנת תרי"ט, ויותר מאוחר עלה גם אחיו רבי משה יהודה. בירושלים הקים רבי דוד כבשן לשרפת סיד, ועל כן היה מכונה בשם רבי דוד קאלעכער.

יחד עם אחיו רבי משה פעלו רבות לייסד **ישוב אשר יושביו יתפרנסו מעבודת האדמה** אך הדבר לא עלה בידם. **רבי דוד היה גם בין הקונים הראשונים של אדמת יהוד**. פגעים רעים אלצו את ר' דוד לעזוב את הארץ, ובשנת תרכ"ו חזר לגולה. אולם אהבתו את הארץ לא נתנה לו מנוחה בגולה, ולאחר 9 שנים שעשה ברוסיה זכה ועלה שנית לארץ ישראל בשנת תרל"ה, ונפטר בה בשנת תרמ"ו (פסע"ס ותלמידיו עמודים 105 - 106).

הגאון רבי משה זאקס זצוק"ל

רבי משה זאקס נולד בעיירה דרייסיגהאק בגרמניה, בשנת תקס"ה למד תורה אצל כמה מגדולי דורו, ובהם מרן החתם סופר זצוק"ל. **רבי משה עלה לארץ ישראל בשנת תק"ץ**.

רבי משה היה מחשובי עסקני הצבור בירושלים. יחד עם חבריו שעלו מגרמניה אחריו, יסד את כולל הולנד-דויטשלנד (כולל הו"ד), והיה מראשוני הפעילים למען בניית שכונת 'בתי מחסה' בירושלים.

בשנת תרי"ד נוסדה בירושלים "חברה קדושה תפארת ישראל העוסקים להרים קרן עבודת קרקעות", ורבי משה נמנה על מייסדיה. רבי משה נפטר בירושלים ביום ר' תמוז שנת תר"ל בגיל שישים וחמש (פסע"ס ותלמידיו עמוד 87, תולדות הכמי ורשלים חלק ג' עמודים 260 - 261).

[ב] מסירות נפש על ארץ ישראל

הגאון רבי יונה לייב ב"ר יהודה
מנדלסון זצוק"ל

רבי יונה לייב נולד בשנת תקע"ו. כשלמד בישיבה בפרשבורג חלה במחלה מסוכנת, רבו מרן בעל ה'חתם סופר' זצוק"ל יעץ לו לעלות לארץ הקודש. הוא נשמע לעצת רבו ולמרות התגברות המחלה עלה לארץ הקדושה במסירות נפש ממש. כבן עשרים היה בעלותו [תקצ"ו] וכשבא לארץ התישב בירושלים. בירושלים התחבר לתלמידי ה'חתם סופר' שעלו לפניו, ואתם יחד עבד את עבודת הצבור ביצירת כולל אונגריין. נפטר בירושלים ביום א' דראש חדש אדר שנת תרמ"ו (כחט"ס ותלמידיו עמוד 82).

[המשך יבוא].

חיים פרידמן מצאצאי החתם סופר זיע"א

הגאון רבי אהרן משה ב"ר בנימין זאב
בויםגארטן זצוק"ל

רבי אהרן משה נולד בקרעמזיר שבמורביה בערך בשנת תקע"ב. בשנת תקצ"ד עלה לארץ מישיבת מרן החת"ס בפרשבורג על פי ציוויו, והוא בחור כבן כ"ב.

כשבא לירושלים קבע את דירתו ברחוב חברון, שלא היה אז מיושב ביהודים, והוא סכן את עצמו ובא לגור שמה לבדו, מכיון שרחוב זה סמוך יותר להר הבית. שם יסד באחד מחדרי ביתו את בית המדרש וישיבת 'אוהל משה' לכבוד רבו הגדול, ועל ידי כך משך אחריו רבים אחרים שיקבעו גם הם את דירתם ברחוב הזה. נפטר ביום ד' טבת שנת תרל"ז (תולדות חכמי ירושלים חלק ג' עמוד 269).

לציבור הרחב!

יצא לאור ספר חדש השופך אור על עליית תלמידי הגר"א בעידודו
תוך מסירות נפש עילאית.

התלמוד הירושלמי וכפי שהיה בתקופת כורש; תהליך הגאולה יתחיל על ידי פעילות אנושית ו'אתערותא דלתתא'; הגאולה תתחיל על ידי עלייה לארץ ישראל ויישובה ובבניין ירושלים תחילה.

511 תלמידי הגאון מווילנה ובני משפחותיהם, אשר עלו לארץ ישראל בראשית המאה התשע-עשרה, יחד עם האלפים שבאו בעקבותיהם, שינו את פניה של ההיסטוריה היהודית: הם חידשו את היישוב היהודי בירושלים, פרצו ויצאו אל מחוץ לחומות העיר העתיקה, הרחיבו את יישובה של העיר והפכו את יושביה היהודים לרוב בעיר כבר בשנת 1860. כך הקים הגר"א את הבסיס האיתן להמשך התפתחות תהליך הגאולה.

מחיר הספר - 60 ₪ ועוד 5 ₪ דמי משלוח.
מבצע מיוחד לתומכים בקדושת ציון - מי שיתחם על ה"ק לאגודה בסך 20 ₪ ומעלה יקבל את הספר בחינם לביתו!

על-פי מקורות היסטוריים חדשים שחשף ההיסטוריון ד"ר אריה מורגנשטרן בהולנד וברחבי ברית המועצות לשעבר, ניסה הגאון מווילנה לעלות לארץ ישראל בקיץ של שנת תקל"ח על מנת לחבר בה 'שולחן ערוך' חדש אשר יאחד את כל חלקי עם ישראל במסגרת הלכה אחת מוסכמת, מפעל שיקרב את תהליך הגאולה. משלא הסכימה עמו דעת קונו ('אין לי רשות מן השמים') הקים הגאון בשנת תקל"ט בית מדרש, שפעל במשך שמונה עשרה שנים עד לפטירתו, ובו קבע מספר עקרונות להמשך תהליך הגאולה, בעיקר על פי התלמוד הירושלמי:

ביטול תוקפן של "שלוש השבועות" האוסרות על עלייה המונית לארץ-ישראל ודחיקת הקץ; הקץ האחרון אינו תלוי בתשובה אלא בחסד אלוהי; הגאולה לא תהיה בדרך נס אלא בדרך הטבע, "קמעא קמעא", כשיטת

לא בשמים היא - הלקח העיקרי מטיסת אל-על

הרב יהודה אפשטיין

למדקדקים בקלה כבחמורה - מרכז חייהם סובב סביב טומאת ארץ העמים.

אינני מדבר כאן על אותם אנשים, אשר יש להם סיבה טובה באמת לטוס לחוץ לארץ - אם לצרכי זיכוי הרבים ואם לצרכי הפרט באופן שהותר הדבר על-פי ההלכה. גם אין מטרתו של מאמר זה לברר מהם בדיוק הגדרים ההלכתיים המדויקים, אשר לדאבוננו הולכים ונפרצים, וכבר דובר על כך בעבר בעלון זה. הפעם ברצוני לדבר על התופעה ומימדיה. יכול להיות שליהודי פלוני יש סיבה טובה לטוס, וליהודי השני גם יש תירוץ טוב, אבל כשכה רבים הם הטיסים, ואף אחד לא רואה צורך להסביר מדוע הוא טס - זה כבר מעיד על איבוד חוש הסלידה הטבעי שאמור היה להיות נטוע בנו ביחס לעזיבת הארץ, ולו לזמן מועט.

למה הדבר דומה? הלכתי לפני מספר שנים לנחם בבית האבל על יהודי יקר שהלך לבית עולמו, והותיר אחריו משפחה מפוארת של תלמידי חכמים יראי ה'. אותו יהודי היה איש פשוט בהנהגתו, עמל לפרנסתו לצד קביעת עתים לתורה ודקדוק במצוות, ואף הלך בימות החול עם חולצה אפורה כמנהג בעלי בתים של פעם. אחד מבניו סיפר על עצמו, שכאשר התחיל לחתן ילדים, הלך לקנות פראק, מתוקף המעמד ניתן וגם נשא משרה תורנית כלשהי, אינני זוכר... הוא סיפר

בשבועות האחרונים הרבתה התקשורת לעסוק באותה טיסה מפורסמת של מטוס אל-על מגניו יורק ללוד, אשר התעכבה וכמעט הביאה עשרות יהודים חרדים לידי חילול שבת. בנוסף לכך נפוצו שקרים כאלו ואחרים אודות הציבור החרדי האלים כביכול, והאירוע הפך לבעל ענין ציבורי עם השלכות כלכליות רבות לנוכח האיום כי אם אל-על לא תשנה את יחסה לציבור החרדי, זה בתמורה ידיר את רגליו ממטוסי החברה. אולם כמו שבדרך-כלל קורה, הלקח העיקרי שיש ללמוד ממקרה זה לא רק שאינו נלמד, אלא אף אחד אף לא מעלה אותו כאפשרות, מה שאינו מותר בדינו, אגודת 'קדושת ציון', כל ברה, אלא להעלות ולהציף מעל פני השטח את הלקח הבווער באמת שעלינו ללמוד מאותה פרשה עגומה.

מי שאמון על יסודות השקפתיים אמתיים, היונקים את תקפותם מהתנ"ך ומספרות חז"ל ולא מכל מיני רסיסי שמועות ומעשיות מפוקפקות, אינו יכול שלא להעלות לדיון את השאלה המנסרת בחלל האויר של הציבוריות החרדית - כיצד יתכן הדבר, שכל-כך הרבה יהודים חרדים נמצאים על מטוס נוסעים, העושה את דרכו מארה"ב לישראל. אילו היה כאן מקום לליצנות, הייתי אומר שבודאי כולם עושים עכשיו עליה, אולם המציאות המכאיבה היא שרבבות רבות של יהודים הנחשבים לחרדים,

כולם טסים, כולם נוסעים, אף אחד לא חש צורך להסביר מדוע הוא נמצא שם! פעם, כאשר היה מתרחש פיגוע ברחוב יפו והיו מראיינים בחור ישיבה שבדיוק עבר שם, תמיד הוא היה מקדים לומר שבדיוק הלך לבקר את סבתא שלו שגרה בקרבת מקום, אחרת כולם ישאלו אותו - רגע, מה עשית ברחוב יפו? האם לא ראוי שישאלו אדם שנכח באותה טיסה - רגע, מה בדיוק עשית בניו יורק? מה יש ליהודי לחפש במקום הזה? יתכן והתרוץ יהיה מתקבל על הדעת, אבל שלא תהיה בכלל שאלה? או לך קרירות גדולה מזו!

בעשרות השנים האחרונות, כי הגולה איננה אלא בית קברות עבור היהודים, בעוד שארץ־ישראל פורחת ונבנית כל העת הן מבחינה גשמית והן מבחינה רוחנית. ואחר כל זאת, לבושתנו ולחרכתנו, אחוז הנוסעים לחו"ל מקרב ציבור יראי ה' הוא עצום, ואילולא העלות הכספית הנכבדה הכרוכה בכך, שאינה מאפשרת למשפחות של אברכים לנסוע - אילולא זאת אינני רוצה לחשוב כיצד היינו נראים.

אמנם אין זה מן הראוי להציג רק את הרע בלא טוב, ואכן נודמנה לידינו קרן אור של תקוה בחודש האחרון בדמות שתי כתבות בעיתון 'המודיע' מאת הכתב יצחק מתתיהו טננבוים, אשר התריע בפני יהודי ארה"ב על השואה הצפויה להם אם ישארו שם, ותוך כך הוא מונה את מעלותיה של הארץ הקדושה בגשם וברוח. הוא אף מזכיר את העובדה הידועה, ולפיה אותם אלו שהשכילו להבין לפני השואה שאין ליהודים עתיד באירופה - זכו לבנות כאן בתים לתפארת, בעוד אלו שנשארו שם מתוך אשליה שיש לעולם היהודי בכלל ולעולם התורה בפרט עתיד ביבשת אירופה - הבינו את טעותם רק כשהיה כבר מאוחר מדי.

הגיע הזמן להפנים, כי זכינו לשוב לארצנו, הארץ שהבטיח ה' לאבות להיות בה לנו לאהים. אילו פיננו מלא שירה כים, אין אנחנו מספיקים להודות על כך, וממילא אין לנו מה לחפש בשדות זרים. מקומו של היהודי הוא בארץ־ישראל, ואין כל סיבה שיהודים כה רבים ימצאו על מטוסים העושים את דרכם לחו"ל וממנה. ההרגל הארוך הביא איתו אדישות לענין, ואולי אנה ה' לידינו את המקרה הזה, אשר הציב זכוכית מגדלת על התופעה, בכדי שנתנער משנתנו ונעמיד את חיבת הארץ כעיקר שלאורו ילכו כל יראי ה'.

שלפני שנכנס לחנות הפראקים, הכין לעצמו רשימה של תירוצים מדוע הוא קונה, נכנס בצעדים מהוססים כשהוא נבוך, וקויה מאד שהתירוצים האלו יתקבלו איכשהו. והנה הוא ניגש למוכר, מבקש פראק, המוכר מוציא לו ונגמר הסיפור - הוא אפילו לא צריך להסביר! כשנוכח שזו המציאות, הבין עד כמה התרחקנו מהפשטות שאפיינה את אביו. זה לא שמישהו מסוים התחיל ללכת עם פראק, אלא זו כבר נורמה שאף אחד לא מתרגש ממנה!

אותו דבר בנידון שלנו. כולם טסים, כולם נוסעים, אף אחד לא חש צורך להסביר מדוע הוא נמצא שם! פעם, כאשר היה מתרחש פיגוע ברחוב יפו והיו מראיינים בחור ישיבה שבדיוק עבר שם, תמיד הוא היה מקדים לומר שבדיוק הלך לבקר את סבתא שלו שגרה בקרבת מקום, אחרת כולם ישאלו אותו - רגע, מה עשית ברחוב יפו? האם לא ראוי שישאלו אדם שנכח באותה טיסה - רגע, מה בדיוק עשית בניו יורק? מה יש ליהודי לחפש במקום הזה? יתכן והתרוץ יהיה מתקבל על הדעת, אבל שלא תהיה בכלל שאלה? אין לך קרירות גדולה מזו!

הקלות הבלתי־נסבלת, אשר מביאה עיתונים חרדיים לפרסם בריש גלי טיסות לחו"ל לצרכי 'נופש' [עם אוכל למהדרי, כמוכן] - אותה קלות שמאפשרת ליהודים כה רבים לטוס מבלי שישאלו אותם מה ההיתר שלהם לכך - אותה קלות־דעת היא שעומדת ביסודה של כל הגישה, הרואה בארץ־ישראל כעוד מקום שגרים בו יהודים ותו לא. עיוורון מוחלט אחוז בציבור שלנו ביחס למעמדה של ארץ־ישראל בתורת ה' כנושא המרכזי של הברית בין ה' לישראל, עד שחז"ל יצאו מגדרם להראות את חשיבותה וחביבותה. ולא רק זאת, אלא שהמציאות החיה הוכיחה